

Analiza socialno ekonomskega položaja invalidov za pripravo Zakona o izenačevanju možnosti invalidov

Poročilo

Izvedba: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo
Skrbnica naloge na IRSSV: mag. Barbara Kobal
Sodelavke: Polona Dremelj, univ. dipl. soc.
Mateja Nagode, univ. dipl. soc.

Naročnik: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve – Direktorat za invalide
Skrbnik naloge na MDDSZ: mag. Cveto Uršič

Ljubljana, maj 2007

Kazalo

1. Uvod.....	2
2. Informacije o invalidskih organizacijah in njihovem članstvu	6
3. Potrebe po programih in storitvah za čimbolj neodvisno življenje.....	24
4. Potrebe po denarnih prejemkih in nadomestilih za čimbolj neodvisno življenje.....	50
5. Sklep.....	77
Viri	81
Priloga: Vprašalnik za invalidske organizacije	82

1. Uvod

Invalidi in njihove družine imajo pogosto višje življenjske stroške kot povprečni prebivalci Slovenije zaradi invalidnosti. Dejavniki, zaradi katerih nastajajo dodatni stroški, se razlikujejo glede na vrsto invalidnosti. Določene dobrine, storitve in pravice, ki so sicer invalidom formalno enako priznane kot vsem ostalim, so prav njim težje dostopne, zato je za zagotovitev enakih možnosti in enake obravnave invalidov potrebno zagotavljati ukrepe, ki bodo odpravili, premostili ali zmanjšali ovire za njihovo aktivno življenje. Analiza je nadaljevanje nalog 'Invalidi med socialnim varstvom in trgom dela', ki jo je izvedel Inštitut za delo pri Pravni fakulteti v mesecu novembru 2006 in 'Analiza socialnih transferjev', ki jo je izvedel Inštitut RS za socialno varstvo v letu 2006. Naloga je bila izvedena za potrebe priprave Zakona o izenačevanju možnosti invalidov.

V prvi fazi smo pripravili in distribuirali anketni vprašalnik za krovne invalidske organizacije, v katerem smo spraševali o neodvisnem življenju invalidov v RS. Zanimalo nas je mnenje predstavnikov uporabnic in uporabnikov o tem, kaj slovenska zakonodaja (in posledično praksa) v RS že omogoča in kaj po njihovem mnenju uporabniki in uporabnice pogrešajo za čimbolj neodvisno življenje. V drugi fazi pa smo analizirali zbrane informacije.

Osnutek vprašalnika smo najprej poslali na Direktorat za invalide pri MDDSZ in usklajenega 13.3.2007 poslali naslednjim invalidskim organizacijam, katere smo prosili, da nam izpolnjen vprašalnik vrnejo do 13.4.2007:

1. Društvo študentov invalidov Slovenije
2. Društvo distrofikov Slovenije
3. YHD - Društvo za teorijo in kulturo hendikepa
4. Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije
5. Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
6. Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije
7. Društvo specialna olimpiada Slovenije
8. Društvo larigektomiranih Slovenije
9. Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije

10. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije
11. Zveza za šport invalidov Slovenije
12. Združenje multiple skleroze Slovenije
13. Društvo paralizikov Slovenije - PARAS
14. Zveza delovnih invalidov Slovenije
15. Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije
16. Zveza paraplegikov Slovenije
17. Zveza društev vojnih invalidov Slovenije
18. Sonček-Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije
19. Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave
20. Društvo revmatikov Slovenije
21. Sklad SILVA
22. Združenje invalidov - FORUM Slovenije
23. Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945
24. 'INVALID' Zveza društev invalidov in oseb z invalidnostjo Slovenije
25. Kulturno prosvetno in športno rekreativno društvo slepih in slabovidnih Karel Jeraj.

Vprašalnik je bil dostopen tudi na spletnem mestu IRSSV.

Ker sta v predvidenem roku na anketo odgovorili le dve društvi, smo društva z dopisom in priloženo anketo ponovno zaprosili, da nam odgovorijo na zastavljena vprašanja. Do 10.5.2007 smo prejeli odgovore naslednjih društev:

1. Društvo študentov invalidov Slovenije
2. Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
3. Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije (poslali so nam tudi brošuro 'Uveljavljanje pravic oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihovih družin v civilni družbi')
4. Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije
5. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije
6. Zveza za šport invalidov Slovenije
7. Združenje multiple skleroze Slovenije

8. Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije (poslali so nam tudi svojo revijo)
9. Zveza paraplegikov Slovenije
10. Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave
11. Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945
12. Zveza društev vojnih invalidov Slovenije

Društvo za teorijo in kulturo hendikepa YHD nam je posredovalo pripombe, ki so jih pripravili na 'Nacionalni akcijski program za invalide' in jih poslali na MDDSZ, predsednik Društva za kakovost življenja Sklad Silva pa nam je poslal dopis, v katerem je pojasnil, da nam želenih podatkov ne morejo posredovati, ker z njimi ne razpolagajo.

Poročilo je sestavljeno iz treh vsebinskih sklopov, kot sledijo iz vprašalnika v prilogi, in sicer:

1. informacije o invalidskih organizacijah in njihovem članstvu
2. opis potreb po storitvah in programih, ki jih predstavniki invalidskih organizacij beležijo kot ključne za čimbolj neodvisno življenje svojih članic in članov ter
3. opis potreb po denarnih prejemkih in nadomestilih, ki jih predstavniki invalidskih organizacij beležijo kot ključne za čimbolj neodvisno življenje svojih članic in članov.

V anketah o potrebah, pogojih in pravicah za neodvisno življenje smo prosili predstavnike organizacij, da torej navedejo ključne potrebne storitve, programe in finančne transferje po naslednjih točkah in na koncu ocenijo, v kolikšni meri le-ti zadovoljujejo njihove potrebe.

- a. socialno varstvo
- b. zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje
- c. vzgoja in izobraževanje
- d. zaposlovanje
- e. pokojninsko in invalidsko zavarovanje
- f. rehabilitacija
- g. družinsko življenje in osebna integriteta
- h. mobilnost in prevozi
- i. kultura
- j. šport in rekreacija

k. versko in duhovno življenje

l. druga področja.

2. Informacije o invalidskih organizacijah in njihovem članstvu

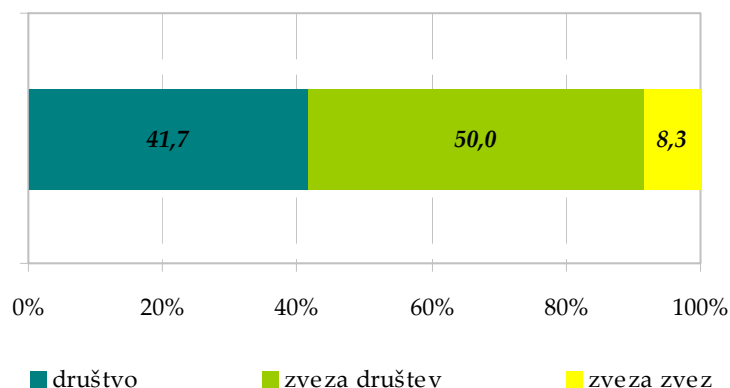
Kot smo omenili že uvodoma, so nam izpolnjene ankete vrnilo naslednje organizacije¹: *Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave (A)*, *Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945 (B)*, *Zveza paraplegikov Slovenije (C)*, *Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije (D)*, *Združenje multiple skleroze Slovenije (E)*, *Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije (F)*, *Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije (G)*, *Zveza za šport invalidov Slovenije (H)*, *Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije (I)*, *Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije (J)*, *Društvo študentov invalidov Slovenije (K)* ter *Zveza društev vojnih invalidov Slovenije (L)*.

U uvodnem delu vprašalnika smo naslovnike prosili za navedbo nekaterih osnovnih podatkov o njihovi organizaciji ter njihovih članov. Najprej smo jih spraševali po organiziranosti njihove organizacije, in sicer ali so društvo ali zveza društev.

Invalidske organizacije so namreč društva ali zveze društev, ki delujejo v javnem interesu na področju invalidskega varstva v skladu z Zakonom o društvih in Zakonom o invalidskih organizacijah. Običajno so različno organizirane, in sicer glede na število invalidov. Tako so nekatere organizirane kot društvo, ki deluje na območju celotne države, več pa jih je organiziranih na lokalni ravni in se združujejo v zveze društev (Vodnik po pravicah invalidov, 2003).

Izkaže se, da je polovica sodelujočih organizacij v raziskavi zveza društev (6 organizacij), pet organizacij je društvo, ena organizacija pa se opredeljuje kot zveza zvez (*Zveza za šport invalidov Slovenije*).

¹ Vsaki organizaciji je pripisana velika tiskana črka, ki bo zaradi preglednosti namesto naziva uporabljena predvsem v grafičnih predstavitvah podatkov.

Slika 2.1: Organiziranost organizacije

Dejavnost invalidskih organizacij je opredeljena v statutu društva oziroma zveze. Na področje *društvene dejavnosti* sodijo tisti programi, ki so značilni tudi za dobrodelne in druge organizacije, kot npr. družabništvo, medsebojna pomoč članov, izleti, kulturne in športne dejavnosti, informativna in založniška dejavnost ter druge. Na področje *investicijske dejavnosti* sodijo nakup in gradnja lastnih objektov za opravljanje gospodarske, društvene dejavnosti in za potrebe obnovitvene rehabilitacije invalidov, nakup prilagojenih prevoznih sredstev, finančna pomoč članom pri nakupu tehničnih pripomočkov, odpravljanje ovir v grajenem okolju ipd. Na področje *gospodarske dejavnosti* sodijo ustanovitev in delovanje invalidskih podjetij, delavnic, delo na domu ipd. Za izvajanje v zakonu opredeljenih nalog lahko invalidske organizacije oblikujejo posebne socialne programe, ki dopolnjujejo javno službo in pravice, ki jih določajo zakoni na področju invalidskega varstva. *Posebni socialni programi* so prilagojeni posebnim potrebam posameznih skupin invalidov, kot npr. mreža prilagojenih prevozov, založniška dejavnost v prilagojenih tehnikah, mreža tolmačev za znakovni jezik, različne oblike izobraževanj in usposabljanj itd. Sredstva za delovanje invalidske organizacije pridobivajo od Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij, iz proračunskih in drugih javnih virov ter iz lastne gospodarske dejavnosti, donacij in članarin. Delovanje in poslovanje invalidske organizacije je javno (Vodnik po pravicah invalidov 2003).

Tudi v naši raziskavi smo invalidske organizacije povprašali po njihovih temeljnih dejavnostih. V naslednji preglednici so prikazani posamezni odgovori vseh v raziskavi sodelujočih organizacij.

Preglednica 2.1: Temeljne dejavnosti organizacije

Ime društva	Temeljne dejavnosti organizacije
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Dejavnosti s področja poškodbe glave, ustvarjanja pogojev za neodvisno življenje, dnevni centri, stanovanjska skupnost, varstvo, spremstvo, informativna dejavnost, socialni programi.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Nudenje informacij članom (starim med 80 in 86 let) z obvestili, predavanji in nudenje finančne pomoči za zdraviliško zdravljenje.
Zveza paraplegikov Slovenije	Reprezentativna invalidska organizacija, šifra dejavnosti 85.322 odl. 116-171/03-006.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	Skrb za oskrbo invalidov - stomistov s tehničnimi pripomočki, usposabljanje invalidov za samopomoč, nudenje pomoči pri uveljavljanju potreb invalidov na področju varovanja zdravja, medicinske in socialne rehabilitacije in izobraževanja.
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o. ²
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	<p>Zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju je samostojna, nestrankarska, nepridobitna in prostovoljna društvena organizacija s socialno-človekoljubnimi cilji in organizacija za napredek skupne in posamične skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju, njihove starše in člane družin. V zvezo je vključenih 51 društev (50 medobčinskih društev in društvo Specialna olimpiada Slovenije) po celi Sloveniji. Osnovno poslanstvo zveze je celostna skrb za osebe z motnjami v razvoju in njihove družine od rojstva do smrti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • institucionalna dejavnost, • posebni socialni programi (oblike vse-življenjskega učenja, družinski programi, prevozi, kulturni in športni programi, svetovanje, informiranje, publicistična dejavnost), • ustanovitelj in lastnik podjetja za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb Želva d.o.o., • polnopravna članica Inclusion International (svetovna organizacija z pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju).
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Temeljno poslanstvo društva kot invalidske organizacije z delovanjem na državni in lokalni ravni je reševanje specifičnih problematik in socialna vključenost gibalno oviranih žensk in starejših invalidov (delo na področju specifične socialne, psiho-socialne in zdravstvene problematike gibalno oviranih žensk in starejših gibalno oviranih moških), izvajanje deficitarnih in dopolnilnih programov za gibalno ovirane ženske in moške na območju Slovenije, ki se v celoti ne izvajajo okviru javnih sektorjev, invalidskih in drugi nevladnih organizacij, sodelovanje s pristojnimi vladnimi telesi in drugimi državnimi organi v obliki vključevanja v strokovne razprave s predlogi, mnenji in pobudami pri oblikovanju nacionalnih politik in ukrepov za zagotavljanje enakih možnosti in enake obravnave invalidov z upoštevanjem individualnih potreb glede na spol, vrsto in stopnjo invalidnosti ter drugih posebnosti, kjer je nujna individualna obravnava za zagotavljanje specifičnih potreb ljudi z gibalnimi ovirami.

² brez odgovora

Preglednica 2.2: Temeljne dejavnosti organizacije (nadaljevanje)

Ime društva	Temeljne dejavnosti organizacije
Zveza za šport invalidov Slovenije	Priprava in izvedba tekmovalnega (vrhunškega) športa in športne rekreacije invalidov.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Da bi zadovoljili potrebe gluhih in naglušnih, so razvili številne posebne socialne programe in nekatere specifične storitve za njihove potrebe, ki jih izvajajo kot dopolnitev dejavnosti javnih služb, velikokrat tudi namesto njih, kot samostojno dejavnost. Namen je, da se lahko gluhi in naglušni čimbolj neodvisno in enakopravno vključujejo v življenje in delo in da ne bi bili ob tem zapostavljeni. Zato je poslanstvo Zveze in društev zasnovano na pomoči pri zadovoljevanju posebnih potreb gluhih in naglušnih in gluho-slepih v vsakdanjem življenju in delu. Zveza izvaja skupaj s 13 medobčinskimi društvi različne posebne socialne programe, s katerimi zadovoljuje številne potrebe gluhih in naglušnih s celotnega območja Slovenije, ne glede na članstvo. Posebne socialne programe potrebujejo gluhi in naglušni zaradi svoje invalidnosti predvsem pri premagovanju komunikacijskih ovir, s katerimi se srečujejo kot dopolnitev dejavnosti javnih služb. S programi Zveza in društva preprečujejo in blažijo socialne ter psihične posledice gluhosti in naglušnosti. V društvih dobijo člani individualno pomoč, ki jo potrebujejo pri svojem življenju in delu, društva omogočajo članom razvijanje lastne pozitivne identitete, vključevanje v njihovo socialno okolje, ustvarjanje specifične kulture gluhih in lažjo integracijo. Prav zato so društva gluhih in naglušnih po vsej Sloveniji gluhim in naglušnim osebam drugi dom.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Pomoč slepim in slabovidnim zaradi njihovih posebnih potreb za čimbolj neodvisno in enakopravno vključevanje v življenje in delo z izvajanjem posebnih socialnih programov in storitev, posebej prirejenih za slepe in slabovidne, uveljavljanje človekovih pravic, nediskriminacija, enake možnosti, vzpodbujanje slepih in slabovidnih za opiranje na lastne moči in sposobnosti ter ekonomsko, socialno, zdravstveno in pravno varstvo slepih in slabovidnih.
Društvo študentov invalidov Slovenije	Društvo študentov invalidov se kot reprezentativna invalidska organizacija že deset let ukvarja z reševanjem problematike študentov invalidov. V ta namen izvajajo posebne socialne programe, s katerimi želijo študentom invalidom omogočiti enake možnosti pri dostopu do študija in ostalih obštudijskih dejavnosti. Združujejo študente invalide vseh vrst in stopenj invalidnosti. Tako so poleg gibalno oviranih študentov naši člani tudi slepi in slabovidni, gluhi in naglušni ter tisti, ki so dolgotrajno bolni ali imajo posebne učne težave. Na področju neodvisnega življenja izvajajo osebno asistenco članom, ki potrebujejo nego in pomoč asistenta. Taka pomoč je lahko celodnevna v primeru študentov s težjo obliko invalidnosti ali zgolj občasna za tiste, ki potrebujejo manj pomoči. Pomemben program, ki ga izvajajo s ciljem lažjega dostopa do fakultet in ostalih ustanov, so prevozi s prilagojenim kombijem. Na društvu nudijo tudi različne oblike svetovanja s področja bivanja študentov invalidov, vpisnih pogojev, napredovanja, posebnih študijskih pogojev pri opravljanju izpitov in obiskovanju predavanj ter na ostalih področjih. Študente invalide pa želijo s posebnimi programi tudi vzpodbujati k

Ime društva	Temeljne dejavnosti organizacije
	aktivnemu preživljanju prostega časa. Organizirajo razna srečanja, tečaje, delavnice ter športne in rekreativne dejavnosti. V zadnjem času pa smo zelo aktivni tudi na mednarodnem področju, še posebej v programu Mladina in Leonardo da Vinci. So tudi člani partnerstva Equal v projektu Enakovreden študij.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	<p>Temeljni cilji delovanja Zveze za doseganje kakovosti življenja vojnih invalidov so:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uveljavljanje človekovih pravic invalidov, zlasti pravic, ki jih vojaškim invalidom zagotavlja zakon o vojnih invalidih. Zagotavljanje pravic vojaškim invalidom, ki bodo po obsegu primerljive s pravicami vojaških invalidov v razvitih državah Evropske unije ter bodo vojnim invalidom zagotavljali pravno, ekonomsko in socialno varnost, • usposabljanje vojnih invalidov za življenje in delo. Spodbujanje vojaških invalidov, da se opirajo na lastne moči in sposobnosti; da se zaposlujejo in si prizadevajo, da postanejo enakopravni člani družbe, da z lastnim delom pridobivajo sredstva za preživljanje sebe in svoje družine, • vključevanje vojnih invalidov v aktivno družbeno življenje. Spodbujati jih, da postanejo čimbolj samostojni člani družbe in čimbolj avtonomni uporabniki storitev, ki jih invalidom zagotavljajo pristojne ustanove in društva vojnih invalidov, • doseganje enakopravnosti vojnih invalidov, odpravo neupravičenih razlik med vojnimi invalidi in drugimi upravičenci po zakonu o vojnih invalidih, • ozaveščanje vojnih invalidov in slovenske javnosti, da so vojaški invalidi okvaro zdravja dobili pri obrambi domovine in pri službi za domovino, da niso socialni podpiranci, pač pa žrtve vojne, ki jim je država dolžna zagotoviti odškodnino za izgubljeno zdravje in delovno zmožnost v višini, ki bo zadostovala za človeka dostojno življenje, • vzpostavitev ustreznega informacijskega sistema, ki bo zagotavljal tekočo obveščenost društev vojnih invalidov, vojnih invalidov in družinskih invalidskih upravičencev ter javnosti o delovanju Zveze in o spremembah v zakonodaji, ki zadevajo pravice vojnih invalidov, • negovanje solidarnosti in tovarštva med vojaškimi vojnimi invalidi in vojaškimi mirnodobnimi invalidi, razvijanje raznih oblik pomoči v premagovanju težav, ki jih povzročata invalidnost, spodbujanje skrbi za vdove in otroke padlih v vojni oziroma umrlih vojnih invalidov, • pomagati vojaškim invalidom pri uveljavljanju njihovih pravic, pomagati vojaškim invalidom pri kompenziranju invalidnosti, pri premagovanju življenjskih težav in v primeru socialne stiske.

Povzamemo lahko, da so dejavnosti invalidskih organizacij, ki so odgovorile na anketni vprašalnik precej heterogene, saj gre za organizacije z različno populacijo svojih članov glede na

njihove okvare in bolezni ali status in s tem povezanimi različnimi aktivnostmi organizacij. Ena organizacija dejavnosti ni navedla, ostale pa so o svoji dejavnosti poročale na različne načine.

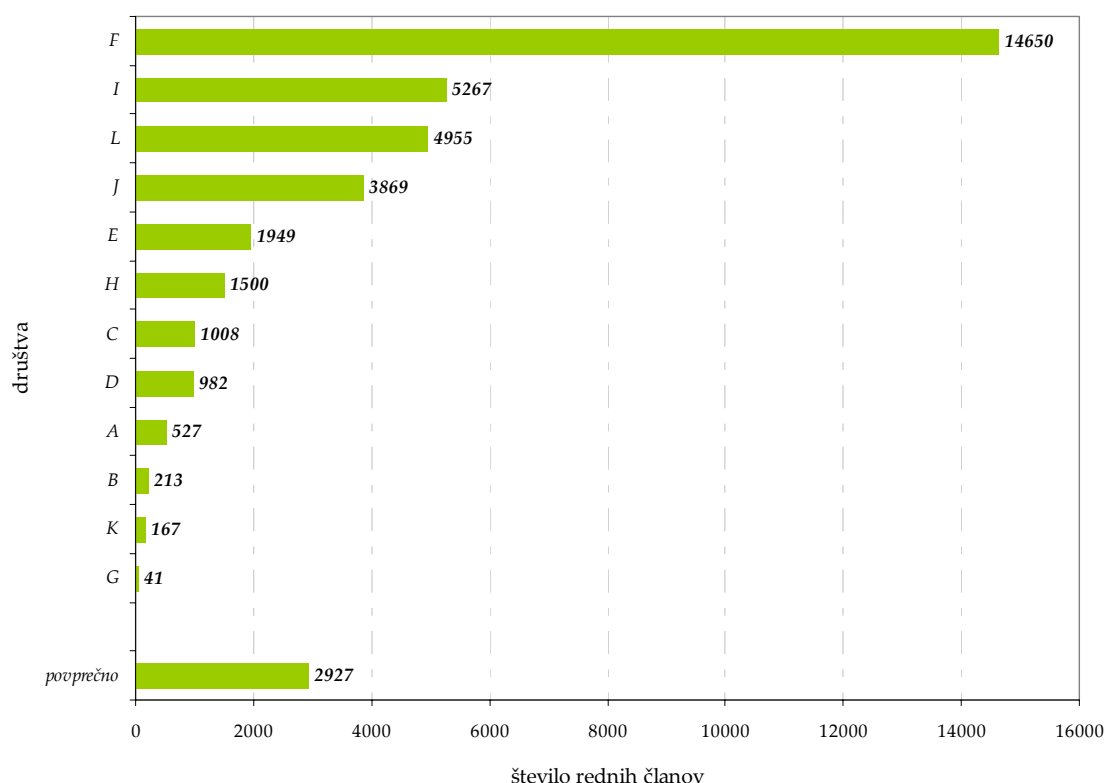
Ena organizacija navaja, da je reprezentativna invalidska organizacija. Tovrstne organizacije predstavljajo in zastopajo invalide in njihove interese v dialogu z organi na državni in mednarodni ravni, predlagajo predstavnike invalidov v delovna telesa pri državnih in drugih organih, ki obravnavajo vprašanja invalidov, ter organih istovrstnih mednarodnih organizacij in združenj ter povezujejo in usklajujejo interese z drugimi invalidskimi organizacijami (Vodnik po pravicah invalidov 2003).

Organizacije izvajajo zelo različne posebne socialne programe in nekatere specifične storitve, ki jih izvajajo kot dopolnitev dejavnosti javnih služb ali pa kar namesto njih kot samostojno dejavnost. Tako se na primer izvajajo posebni prilagojeni socialni programi za ljudi z motnjami v duševnem razvoju (na primer oblike vse-življenjskega učenja, družinski programi, prevozi, svetovanje, publicistična dejavnost), za ljudi po nezgodni poškodbi glave (na primer dnevni centri, stanovanjska skupnost, spremstvo, socialni programi), za gibalno ovirane (izvajanje deficitarnih in dopolnilnih programov), za gluhe in naglušne (predvsem pri premagovanju komunikacijskih ovir, s katerimi se srečujejo), za slepe in slabovidne, za študente invalide (osebna asistenca, prevozi) in za vojne invalide (z ozaveščanjem in usposabljanjem za življenje in delo). Nekaterne organizacije izvajajo tudi gospodarske dejavnosti, kot je na primer ustanovitev podjetja za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb Želva d.o.o., in investicijske dejavnosti (nudenje finančne pomoči za zdraviliško zdravljenje, oskrba s tehničnimi pripomoči, nakup prilagojenega kombija za oskrbo s prevozom).

Vse organizacije poročajo, da imajo status društva, ki deluje v javnem interesu. Za svoje področje delovanja devet organizacij (75 %) navaja *socialno varstvo*, tri organizacije poleg socialnega varstva navajajo še šolstvo, zdravstvo in kulturo, ena organizacija pa poleg socialnega varstva še zdravstveno. Zveza za šport invalidov Slovenije za svoje področje delovanja navaja šport (športna dejavnost invalidov), Zveza društev **vojnih** invalidov pa varstvo vojnih invalidov. Društvo študentov invalidov Slovenije področje lastnega delovanja opredeljuje kot področje vzpostavljanja enakih možnosti za študente invalide.

Člani invalidskih organizacij so lahko invalidi in druge osebe, ki na različne načine podpirajo organizacijo. Merilo za sprejem posameznika v organizacijo je običajno diagnosticirano bolezensko stanje, v nekaterih primerih pa je potreben zakonsko priznan status invalida (vojnega invalida, študenta). Ob vpisu kandidat izpolni pristopno izjavo in predloži zdravstveno dokumentacijo in/ali odločbo o statusu invalida. Zaradi kombiniranih invalidnosti, različnega statusa ali posebnega interesa so lahko invalidi včlanjeni v več invalidskih organizacij. V letu 2002 je bil sprejet Zakon o invalidskih organizacijah, ki ureja status, področje delovanja, financiranje in lastnino invalidskih organizacij (Vodnik po pravicah invalidov, 2003).

Članstvo invalidskih organizacij je bilo predmet zanimanja tudi v naši raziskavi, zato smo sodelujoče organizacije zaprosili za podatek o številu njihovih rednih članov in članic. Posredovani podatki so prikazani na naslednji sliki.

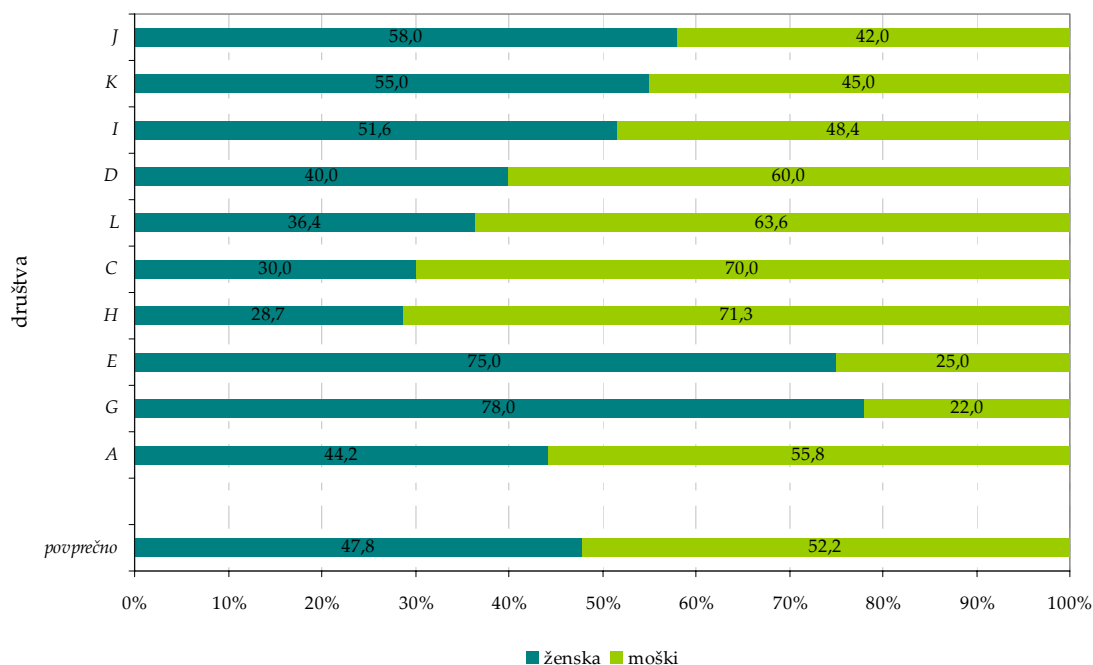
Slika 2.2: Število rednih članov

Zveza društev z daleč največ člani, *Zveza Sožitje*, šteje kar 14650 individualnih članov, od tega je 6310 oseb z motnjami v duševnem razvoju, ostali pa so predvsem njihovi starši ali zakoniti zastopniki, družinski člani, strokovnjaki in podobno. Po številu rednih članov sledi *Zveza društev*

gluhih in naglušnih Slovenije, saj je v njihova lokalna društva po celi Sloveniji (13 društev) včlanjenih 5267 članov invalidov (kar je sicer za skoraj dve tretjini manj kot v primeru *Zveze Sožitje*). Društvo *Vizija* ima izmed dvanajstih organizacij, ki so odgovorile na vprašalnik, najmanj rednih članov, in sicer 41. Poleg njih društvo navaja še 117 gibalno oviranih invalidov, ki so uporabniki programov in niso redni člani društva.

Na podlagi agregiranih podatkov lahko rečemo, da šteje invalidska organizacija v povprečju približno 3000 rednih članov. Polovica organizacij (6 organizacij) ima približno 1250 rednih članov ali manj, polovica pa več. Vseh članov skupaj v dvanajstih preučevanih organizacijah pa je 35128. Potrebno je upoštevati tudi dejstvo, da je lahko oseba iz različnih razlogov (kombinirane okvare ali bolezni, interes) lahko včlanjena tudi v več invalidskih organizacij.

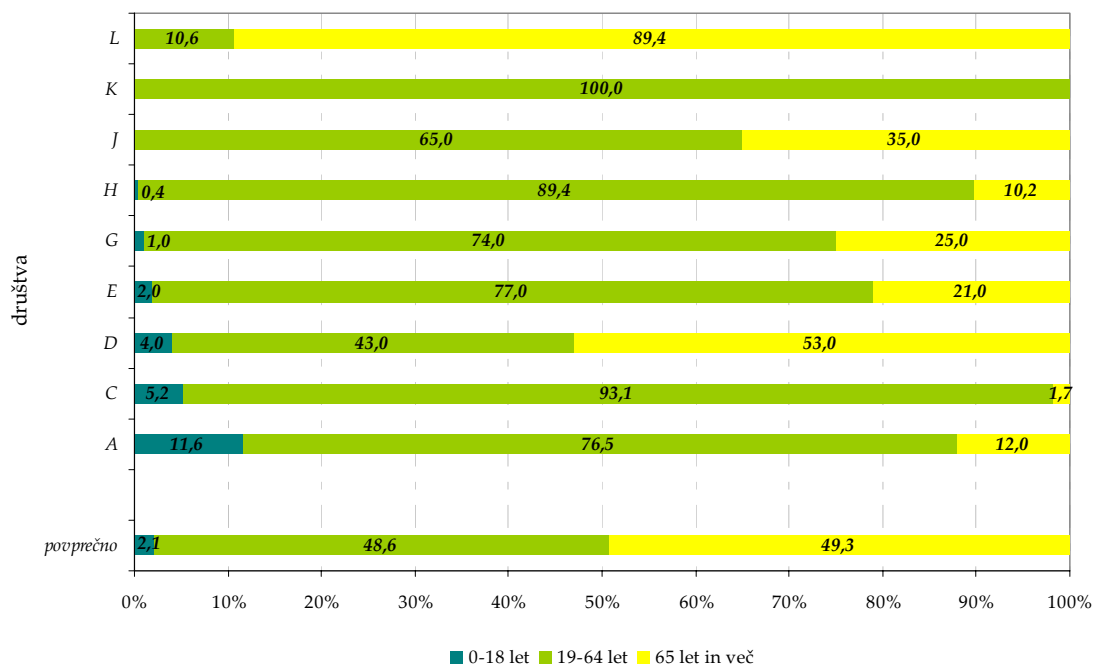
V povprečju je v invalidskih organizacijah nekoliko več moških (52,2 %) kot žensk (47,8 %). Izračun je narejen na podatkih desetih organizacij. Dve organizaciji namreč evidence o **spolni strukturi** svojih članov ne vodita. Podatki po posameznih organizacijah in povprečni spolni strukturi so prikazani na naslednji sliki.

Slika 2.3: Spolna sestava rednih članov in članic

Podrobnejši pregled spolne strukture rednih članov pove, da ima polovica organizacij (pet organizacij) med svojimi člani več moških, preostala polovica pa več žensk. Med svojimi člani imata izrazito več žensk kot moških društvi *Združenje multiple skleroze Slovenije* (75 % žensk) ter *Društvo Vizija* (78 % žensk). Društva, ki imajo med svojimi člani značilno več moških kot žensk pa so: *Zveza za šport invalidov Slovenije* (71 % moških), *Zveza paraplegikov Slovenije* (70 % moških), *Zveza društev vojnih invalidov* (64 % moških) in *Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije* (60 % moških). Ostala društva imajo dokaj enakomerno porazdeljeno strukturo svojih članov glede na spol.

Podatkov o **starostni strukturi** svojih članov nismo prejeli od treh sodelujočih organizacij. Dve tovrstnih evidenc ne vodita (prav tako spolne strukture ne), ena organizacija pa o starosti svojih članov poroča na neprimerljiv način (drugačni starostni razredi). Ugotavljamo, da je v povprečju med rednimi člani društev zelo malo (2,1 %) mladih, torej starih 18 let ali manj. Približno polovica (48,6 %) rednih članov je v starosti od 19-64 let, ostala polovica (49,3 %) pa so starostniki. Podrobnejši pregled je razviden iz naslednje slike.

Slika 2.4: Starostna sestava rednih članov in članic

Natančneje, organizacije, ki imajo med svojimi člani tudi osebe stare do 19 let so *Društvo Vita* (11 %), *Zveza paraplegikov Slovenije* (2 %) , *Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije* (0,4 %), *Združenje multiple skleroze Slovenije* (1 %), *Zveza za šport invalidov Slovenije* (5 %) in *Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije* (4 %). Organizacija, ki ima med svojimi člani pretežno starostnike je *Zveza društev vojnih invalidov*, precejšen delež (53 %) pa jih ima tudi *Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije*. Ostale organizacije imajo največ rednih članov v starosti 19 – 64 let. Ena izmed njih je seveda *Društvo študentov invalidov Slovenije*, katere vsi redni člani so v tem starostnem razredu.

Dejstvo je, da invalidi niso homogena skupina, saj je vrsta njihove invalidnosti lahko različna (telesna prizadetost, težave z duševnim zdravjem, prizadetost različnih čutil in podobno), kar jih kot skupino določa za izrazito heterogeno. Zato se v invalidskih organizacijah običajno združujejo ljudje s podobnimi problemi, okvarami in interesi. To so namreč združenja zainteresiranih ljudi, ki skupaj delujejo z namenom zadovoljevanja specifičnih potreb in doseganja čimbolj kakovostnega življenja invalidov.

V naši raziskavi smo organizacije zaprosili za podrobnejši opis njihovih članov in članic glede na naslednje kriterije: *stopnja in vrsta invalidnosti, izobrazbena struktura, delovna aktivnost, druge značilnosti*.

Preglednica 2.3: Stopnja in vrsta invalidnosti

Ime društva	Stopnja in vrsta invalidnosti
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Kombinirane motnje: gibalne, kognitivne, afazija, vedenjske motnje, 100 % invalidnost-upokojeni ali po ZDV.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Različne stopnje.
Zveza paraplegikov Slovenije	Člani so po večini I. stopnje invalidnosti; vrsta: paraplegija, tetraplegija, parapreza ali tetrapareza.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	I. in II. kategorija in 70 % telesna okvara.
Združenje multiple skleroze Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Okvare na spodnjih okončinah (92%), • okvare na zgornjih okončinah (66%), • okvare vida (79%), • okvare govora (50%), • okvare sluha (63%), • motnje požiranja (69), • mišična oslabeledost (88%),

Ime društva	Stopnja in vrsta invalidnosti
	<ul style="list-style-type: none"> • stalni in občasni krči (81%), • stalna prisotnost bolečin (70%), • motnje spomina (56%), • tremor (44%) in • inkontinenca (56%).
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Osebe z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju in • osebe z motnjami v duševnem razvoju in dodatnimi telesnimi oblikami invalidnosti.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • 12 oseb s tetraplegijo in 100 % invalidnostjo, • 13 oseb s paraplegijo in 100 % invalidnostjo, • 3 osebe s paralizo in 100 % invalidnostjo, • 3 osebe s hemiplegijo in 100 % invalidnostjo, • 2 oseb z amputacijo nog in 100 % invalidnostjo, • 1 oseba z boleznijo spina bifida in 100 % invalidnostjo, • 1 gibalno ovirana oseba z lažjo duševno prizadetostjo in 100 % invalidnostjo, • 2 gibalno ovirani osebi po poškodbi glave s 100 % invalidnostjo, • 1 gibalno ovirana oseba s sklerozo multipleks in 100 % invalidnostjo, • 1 oseba z mišično distrofijo in 100 % invalidnostjo in • 2 gibalno ovirani osebi z 80 % invalidnostjo.
Zveza za šport invalidov Slovenije	<p>Stopnje invalidnosti beležijo samo po mednarodnih športnih kriterijih na podlagi t.im. »klasifikacije«. Na nivoju izvajanja državnih prvenstev so med aktivnejšimi člani ZDIS, ZDGNS, ZPS, ZDSSS, Sožitja (Specialna olimpiada), napreduje pa Sonček-ZDCPS in ZMSS. V mednarodnih tekmovalnih programih pa so vodilne sledeče organizacije: ZDGNS, ZPS, Sožitje (Specialna olimpiada), ZDSSS, ...</p>
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Gluhe osebe, • naglušne osebe in • osebe z okvaro sluha z dodatnimi motnjami (gluhoslepi, ...).
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	<p>Slepi in slabovidni po definiciji slepote in slabovidnosti, ki velja za RS in sicer:</p> <p>Slabovidnost:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vidna ostrina od 0,3 do 0,1, • vidna ostrina manj od 0,1 do 0,05 (prsti na 3 m) ali zoženo vidno polje na 20 stopinj ali manj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. <p>Slepota:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vidna ostrina manj od 0,05 (prsti na 3 m) do 0,02 (prsti 1,5 m) ali zoženost vidnega polja fiksacijske točke na 5-10 stopinj ne glede na ostrino vida, • vidna ostrina manj od 0,02 (prsti 1,5 m) do zaznavanja svetlobe in zoženost vidnega polja okrog fiksacijske točke do 5 stopinj ne glede na ostrino vida, • 5. vidna ostrina 0 (amaurosis) – dojem svetlobe negativen.
Društvo študentov invalidov Slovenije	<p>Člani društva so študenti različnih vrst in stopenj invalidnosti. Poleg gibalno oviranih študentov, ki jih je največ, so naši člani tudi slepi in</p>

Ime društva	Stopnja in vrsta invalidnosti					
	slabovidni ter gluhi in naglušni. Člani društva pa so tudi študenti z različnimi učnimi težavami ter dolgotrajno bolni študenti					
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Po zakonu o vojnih invalidih so vojni invalidi razporejeni v skupino od I. do X. , I. skupina je 100 % vojni invalid z dodatkom, v II. skupini je 100 % vojni invalid brez dodatka, v III. skupini je 90 % vojni invalid in v X. skupini je 20 % vojni invalid. Podrobnejši podatki za leto 2004 so prikazani v spodnji tabeli:					
		Skupne invalidnosti	Stopnja invalidnosti (%)	Vojaški vojni invalidi (%)	Vojaški mirnodobni invalidi (%)	Skupaj
	I	100*	2,0	3,0	2,2	
	II	100	4,3	3,4	4,1	
	III	90	6,3	7,6	6,7	
	IV	80	10,4	9,5	10,1	
	V	70	7,8	7,8	7,7	
	VI	60	14,8	18,8	15,9	
	VII	50	14,0	12,9	13,7	
	VIII	40	12,6	11,6	12,3	
IX	30	16,7	16,7	16,7		
X	20	11,1	8,7	10,6		
	Sk.	100,0	100,0	100,0		
	* invalidi s 100-odstotno invalidnostjo, zaradi katere jim je priznan dodatek za pomoč in postrežbo					

Člani društev oziroma zvez društev imajo zelo specifične stopnje in vrste invalidnosti in so na tak način tudi organizirane. Iz pridobljenih odgovorov sodelujočih organizacij lahko glede na **vrsto invalidnosti** razlikujemo predvsem med naslednjimi skupinami članov:

- gluhi in naglušni (tudi kombinirane motnje, kot so na primer gluhoslepi),
- slepi in slabovidni,
- vojaški (vojni) invalidi,
- paraplegiki, tetraplegiki, parapareziki ali tetrapareziki,
- ljudje z multiplo sklerozo (okvare na spodnjih okončinah, okvare na zgornjih okončinah, okvare vida, okvare govora, okvare sluha, motnje požiranja, mišična oslabelost, stalni in občasni krči, stalna prisotnost bolečin, motnje spomina, tremor in inkontinenca),
- ljudje z motnjami v duševnem razvoju,
- gibalno ovirani (paraplegiki, tetraplegiki, ljudje z multiplo sklerozo),
- študentje invalidi (gibalno ovirani, gluhi, slepi) in
- kombinirane motnje (gibalne, kognitivne, afazija, vedenjske motnje).

Razvidno je, da imajo organizacije med svojimi člani izrazito homogene skupine ljudi z diagnosticiranim bolezenskim stanjem kot skupnim imenovalcem. V nekaterih primerih, kot so na primer vojni invalidi ali študentje, kjer je kriterij status invalida, imajo njihovi člani lahko različne vrste in stopnje invalidnosti (lahko so gibalno ovirani, lahko so gluhi, slabovidni in podobno).

Preglednica 2.4: Izobrazbena struktura

Ime društva	Izobrazbena struktura
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Večinoma nedokončana srednja ali osnovna šola, nekaj članov ima tudi visoko izobrazbo.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Večinoma osnovna (približno 50 %), srednja (približno 30 %), višja (približno 10 %), visoka (približno 5%). Gre za ocene!
Zveza paraplegikov Slovenije	Struktura je mešana: poklicna izobrazba, srednja izobrazba, višja, visoka in tudi magisterij in doktorat.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	Srednja.
Združenje multiple skleroze Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Nedokončana osnovna šola, 211 oseb (10%), • dokončana osnovna šola, 235 oseb (12%), • poklicna šola, 508 oseb (26%), • srednje šolska izobrazba, 728 oseb (37%), • visoko šolska izobrazba ekonomske 127 oseba (7%) in • magisterij, doktorat, 14 oseb (2%).
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	Večina članov je bila usposabljana in izobraževana v posebnih oddelkih vzgoje in izobraževanja v okviru šol s prilagojenim programom ali v zavodu.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Nedokončana osnovna šola, 5 oseb, • dokončana osnovna šola, 8 oseb, • poklicna šola, 7 oseb, • srednje šolska izobrazba, 17 oseb, • višje šolska izobrazba, 3 osebe in • visoko šolska izobrazba ekonomske smeri in informatike, 1 oseba.
Zveza za šport invalidov Slovenije	Ne evidentirajo.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Socialna struktura gluhih: <ul style="list-style-type: none"> • 32% gluhih ima zaključeno največ OŠ, • 57 % gluhih ima zaključeno največ Srednjo poklicno, • 10% gluhih ima zaključeno največ SŠ in • 1% gluhih ima zaključeno najmanj višjo.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	5,6 % predšolskih in šolskih otrok, 16% nepopolna osnovna šola, 20% osnovna šola, 26,1 % dveletna poklicna šola, 12 % triletna poklicna šola, 12,5 % štiriletna srednja šola, 3,5 % višja šola, 4,3% visokošolska/univerzitetna izobrazba.
Društvo študentov invalidov Slovenije	Člani društva so študenti, ki zaključijo srednjo šolo in imajo opravljeno splošno ali poklicno maturo. Ker pa združujejo tudi podiplomske študente, je nekaj članov tudi takšnih s končanim dodiplomskim

Ime društva	Izobrazbena struktura
	študijem.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Izobrazbena struktura je od nepopolne srednje šole do doktorata. Natančne strukture nimajo izdelane.

Informacij o **izobrazbi** svojih rednih članov in članic, nekatere invalidske organizacije ne evidentirajo (2 organizaciji), ostale organizacije pa s to informacijo razpolagajo v različnem obsegu. Povzamemo lahko, da imajo člani v raziskavi sodelujočih invalidskih organizacij v povprečju srednjo izobrazbo. Seveda pa je izobrazbena struktura zelo različna glede na vrsto invalidnosti. Tako je na primer v *Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije* skoraj tretjina članov z zaključeno največ osnovno šolo, v *Zvezi društev slepih in slabovidnih v Sloveniji* 5,6 % predšolskih in šolskih otrok, 16 % članov z nepopolno osnovno šolo ter 20 % z dokončano osnovno šolo. Večina oseb z motnjami v duševnem zdravju, kot poroča njihovo društvo, se je izobraževala v posebnih oddelkih vzgoje v okviru šol s prilagojenim programom ali v zavodu. Po drugi strani pa ima na primer študentska invalidska organizacija med svojimi člani zgolj tiste z dokončano srednješolsko izobrazbo in tudi nekatere z dokončanim dodiplomskim študijem.

Preglednica 2.5: Delovna aktivnost

Ime društva	Delovna aktivnost
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Večinoma so bili vključeni v šolo v času nesreče oziroma poškodbe. Večina je nezaposlenih.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Upokojenci.
Zveza paraplegikov Slovenije	60 % invalidsko upokojeni, ostalo pa je zelo raznoliko.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	Upokojenci.
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	Vključeni v varstveno-delovne centre (cca. 2300 odraslih oseb).
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Invalidsko upokojeni, 22 oseb, • družbeno varstvo, 8 oseb, • redna upokojitev, 3 osebe, • brez statusa, 5 oseb in • redno delovno razmerje za 4 ure, 3 osebe.

Ime društva	Delovna aktivnost
Zveza za šport invalidov Slovenije	Ne evidentirajo.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Po podatkih s strani društev je cca. 10% brezposelnost med gluhih osebami. Gluhi zasedajo slabša delavna mesta, ne napredujejo in posledično so tudi prihodki slabši. Socio-ekonomski status gluhih oseb je šibkejši. Po podatkih o osebnih dohodkih zaposlenih gluhih (pod točko 4 tega vprašalnika), so dohodki slabi in se kažejo v socialni in delovni izključenosti.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	7,2% članov
Društvo študentov invalidov Slovenije	Delovno aktivnih v našem društvu ni.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	15 % je delovno aktivnih članov vojnih invalidov.

Delovna aktivnost članov invalidskih organizacij, ki so odgovarjale na vprašalnik, je različno evidentirano, nekatere organizacije pa s tem podatkom ne razpolagajo. Člani invalidskih organizacij so torej v veliki meri upokojeni (invalidsko ali redno). Delovno aktivnih članov invalidskih organizacij ni veliko: med vojnimi invalidi jih je 15 %, med slepimi in slabovidnimi 7,2 %, med gibalno oviranimi 8 %. *Društvo Vita* poroča, da so njihovi člani večinoma nezaposleni, člani *Zveze Sožitje* so vključeni v varstveno – delovne centre (približno 15 %), *Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije* pa navaja podatek, da je med gluhih osebami približno 10 % brezposelnost.

Preglednica 2.6: Druge značilnosti

Ime društva	Druge značilnosti
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Večina (nezaposlenih) je vključena v VDC ali dnevne centre ali pa so doma.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.
Zveza paraplegikov Slovenije	Člani po večini živijo doma.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	Značilno je zgodnje upokojevanje oseb: od 1949 članov je invalidsko upokojenih 1100 oseb.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Posebna zdravstvena problematika žensk z medicinsko diagnozo paraplegije, tetraplegije, hemiplegije, skleroze multipleks in mišične distrofije (socialne, zdravstvene, psiho-socialne in ekonomske posledice inkontinence), 33 oseb, • dolgotrajne kožne razjede na ogroženih mestih, 21 oseb,

Ime društva	Druge značilnosti
	<ul style="list-style-type: none"> • poleg posledic invalidnosti še rakave, druge težke in neozdravljive bolezni, 6 oseb, • dolgotrajno doživljanje nasilja v družini, 14 žensk, • nemobilnost (le 12 včlanjenih ima svoje prirejeno prevozno sredstvo, 29 včlanjenih nima), • možnosti prevoza za prihode na društvene dejavnosti, ker nimajo možnosti samo-organizacije prevoza, društvo pa tako kot druge invalidske organizacije v 6. letih delovanja še ni dobilo namenskih FIHO sredstev za nakup kombi prevoznega sredstva, da bi včlanjenim lahko nudilo enake možnosti za izpolnjevanje mobilnih potreb), • socialna izključenost na več življenjskih področjih hkrati in • problematika pri nabavi medicinsko tehničnih pripomočkov na naročilnico ZZZS.
Zveza za šport invalidov Slovenije	ne evidentirajo
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Zaradi slabše izobrazbene ravni, usposobljenosti le za določene manualne poklice in specifičnih potreb zaradi komunikacije so gluhe in naglušne osebe težje zaposljive. Zasedajo slabša delovna mesta, ki niso stimulatívna, redki so primeri kjer bi napredovali znotraj podjetja, zato je kvaliteta življenja gluhih oseb in njihovih družin slabša v primerjavi z drugimi. To povzroča socialno izolacijo, težave pri komuniciranju na delovnem mestu in podobno.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	68 % upokoјencev
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.

Invalidske organizacije smo v vprašalniku povprašali še po drugih značilnostih, ki opredeljujejo njihove člane. Večina organizacij ni opisovala nobenih drugih značilnosti svojih članov, nekatere pa so se najbrž v navezavi s prejšnjim vprašanjem, navezovale na zaposlitveni status svojih članov. *Društvo gibalno oviranih* je opozorilo na posebno zdravstveno problematiko žensk, dolgotrajne kožne razjede in rakave bolezni, nasilje v družini, nemobilnost, socialno izključenost ter na problematiko pri nabavi medicinsko tehničnih pripomočkov. *Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije* pa je še enkrat opozorila na težjo zaposljivost svojih članov in posledično socialno izolacijo svojih članov.

Sodelujoče organizacije smo prosili za oceno povprečnih mesečnih prihodkov njihovih članic in članov in kolikšen del teh prihodkov sestavljajo pasivni ali aktivni prihodki.

Preglednica 2.7: Povprečni mesečni prihodki

Ime društva	Povprečni mesečni dohodki
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Nadomestilo za invalidnost: 250 EUR.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Odvisno od stopnje invalidnosti. Prihodki se gibljejo med 208 EUR (kmetje) in 835 EUR. Nimajo evidence o tem.
Zveza paraplegikov Slovenije	Težko je natančno opredeliti, saj so pokojnine vezane na delovno dobo in druge individualne zadeve.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	90 % članov prejema pasivne dohodke.
Združenje multiple skleroze Slovenije	Večina članov zaradi zgodnjega upokojevanja prejema invalidnino v višini zajamčene plače - srečujejo se z večjimi stiskami v jesenskih mesecih (šola, ogrevanje, ozimnica).
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Nadomestilo za invalidnost (po 18. letu): 257,51 EUR, • pravica do dodatka za pomoč in nego (pomoč za vsa življenjska opravila: 147,15 EUR; dodatek za večino življenjskih opravil: 73,57 EUR): do tega je upravičenih cca 35% tistih, ki dobivajo nadomestilo za invalidnost, • pravica do družinske pokojnine, če jim je umrl kdo od staršev (tedaj ne prejema nadomestila za invalidnost, niti dodatka za pomoč in nego – preidejo v pristojnost SPIZ-a in lahko uveljavljajo SPIZ-ove dodatke za pomoč in postrežbo), • ker praviloma nimajo opravilne ali delovne sposobnosti o aktivnih dohodkih ne moremo govoriti.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Ne vodijo točne evidence o mesečnih prihodkih včlanjenih, vendar je iz zgoraj napisanih podatkov ugotovljivo, da ima večina nizek socialno ekonomski položaj, cca 20 % včlanjenih pa živi v revščini.
Zveza za šport invalidov Slovenije	Ne evidentirajo.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Na podlagi raziskave so ugotovili, da 32% zaposlenih gluhih prejema neto mesečni prihodek pod 100.000 SIT (417,3 EUR ³), ter 60% zaposlenih gluhih pod 150.000 SIT (625,9 EUR) neto. 79% upokojenih gluhih prejema mesečno neto prihodek do 100.000 SIT (417,3 EUR) in 20% upokojenih gluhih prejema pod 150.000 SIT (625,9 EUR). Gluhi in naglušni nimajo priznane invalidnine ali kakršnega koli drugega dodatka, kot to velja za druge vrste invalidnosti. Pravice gluhih v primerjavi z drugimi invalidi je manj.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Od 400 do 900 EUR neto, glede na izobrazbo.
Društvo študentov invalidov Slovenije	Teh podatkov društvo nima, težko govorijo tudi o kakršnihkoli ocenah. Tako kot celotna študentska populacija tudi njihovi člani večinoma ne razpolagajo z rednimi dohodki. Za pretežni del članstva skrbijo njihovi starši, ki jih finančno podpirajo. Tisti iz manj premožnih družin lahko zaprosijo za državne štipendije pod rednimi pogoji. V kolikor ne presegajo cenzusa pa so zaradi invalidnosti deležni 20% višje štipendije.

³ V tekstu so vsi zneski preračunani v EUR po tečaju z dne 1.1.2007: EUR = 239,64 SIT.

Ime društva	Povprečni mesečni dohodki		
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Prihodek na družinskega člana (v tolarjih)		
		vojaški invalidi (%)	družinski člani (%)
	do 208,6	13,2	14,4
	nad 208,6 do 417,3	38,2	60,2
	nad 417,3 do 625,9	29,8	19,3
	nad 625,9 do 834,6	14,0	6,0
	nad 834,6	4,8	0,1
skupaj	100,00	100,0	
Pasivni prihodki članov vojnih invalidov so v višini 18 % in aktivni v višini 82 %.			

Podatki o prihodkih članov so zelo različno vodeni ali pa organizacije z njimi ne razpolagajo. Tako na primer *Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije* poroča, da 90 % članov prejema pasivne prihodke. Osebe z motnjami v duševnem razvoju praktično nimajo aktivnih dohodkov, ker ti ljudje praviloma nimajo opravilne ali delovne sposobnosti. *Zveza društev vojnih invalidov Slovenije* poroča, da znašajo pasivni prihodki 18 %, aktivni pa 82 % prihodka. *Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije* poudarja, da gluhi in naglušni nimajo priznane invalidnine ali kakršnega koli drugega dodatka, kot to velja za druge vrste invalidnosti in, da je pravic gluhih v primerjavi z drugimi invalidi manj. *Društvo Vizija* zatrjuje, da približno 20 % njihovih članov, torej gibalno oviranih ljudi, živi v revščini. Študente invalide večinoma finančno podpirajo njihovi starši, tisti iz manj premožnih družin pa lahko zaprosijo za državno štipendijo, kjer lahko zaradi invalidnosti dosežejo 20 % višjo štipendijo od redne. Prihodki slepih in slabovidnih se glede na izobrazbo gibljejo med 400 do 900 € neto, prihodki vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945 pa med 208 in 835 €.

3. Potrebe po programih in storitvah za čimbolj neodvisno življenje

V nadaljevanju v preglednicah predstavljamo povzetke odgovorov (nekje pa kar celotno besedilo) na anketna vprašanja, ki se nanašajo na opis potreb po storitvah in programih, ki jih predstavniki invalidskih organizacij beležijo kot ključne za čimbolj neodvisno življenje svojih članic in članov po naslednjih področjih: socialno varstvo, zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje, vzgoja in izobraževanje, zaposlovanje, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, rehabilitacija, družinsko življenje in osebna integriteta, mobilnost in prevozi, kultura, šport in rekreacija, versko in duhovno življenje ter druga področja. Na koncu poglavja je predstavljen graf z ocenami zadovoljstva posameznih organizacij z urejenostjo zgoraj navedenih področij.

Preglednica 3.1: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju socialnega varstva

Ime društva	Socialno varstvo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	<ul style="list-style-type: none"> • Varstveno delovni centri s fizioterapijo, psihologom, izobraževanjem, nego • dnevni centri, klubi - s posebnimi socialnimi storitvami • stanovanjske in bivalne skupnosti; negovalno bivalne enote za budno komo in najtežje prizadete • pomoč na domu in osebna asistenca.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Za večino članov (približno 85 %) ni urejen status vojaškega vojnega invalida (tako v slovenski invalidski organizaciji kot v zakonodaji, kljub njihovim nenehnim prizadevanjem).
Zveza paraplegikov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Socialne pomoči • prehodni domovi za usposabljanje invalidov (npr. po rehabilitaciji) • osebna asistenca • zagotovljen najosnovnejši eksistenčni standard.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	Največje povpraševanje je po osebnih asistentih, ki bi lahko tudi najtežje pokretnim osebam omogočili, da bi kar najdlje ostali v svojem bivalnem okolju. Obstoječa socialna mreža tega ne zmora pokrivati na terenu, privatne storitve pa zaradi nizkih prejemkov člani ne morejo plačati.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Temeljni problem je pomanjkanje kapacitet pri dnevnik oblikah varstva z zaposlovanjem odraslih • pomanjkanje kapacitet za dnevno varstvo (potrebe naraščajo) • pomanjkanje storitev za zagotavljanje čimbolj neodvisnega življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihovih družin • 'skrb' za osebe z motnjami v duševnem razvoju, ki živijo v krogu svoje družine, po smrti njihovih staršev • člani imajo zelo velike potrebe na področju socialnega varstva,

Ime društva	Socialno varstvo
	zdravstva, rehabilitacije. <ul style="list-style-type: none"> • storitve integrativne oblike za otroke in mladostnike.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacijo investicijskega projekta društva VIZIJA za zagotovitev varnega stanovanja za začasno nastanitev gibalno oviranih žensk – žrtev nasilja v družini, ker se s to težko življenjsko problematiko gibalno oviranih žensk posebej druge invalidske in nevladne organizacije ne ukvarjajo, niti ne država niti lokalne skupnosti. • Finančna podpora in pomoč društvu VIZIJA s strani države in lokalnih skupnosti, da bi dobili ustrezne prostorske in tehnične pogoje za izvajanje programa za samopomoč skupini žensk z dolgotrajno izkušnjo nasilja in za začasno nastanitev uporabnic vozilcev za možnost odhoda iz nasilnega življenjskega okolja. • Podpora za odpiranje socialnih servisov ali socialnih podjetij za nudenje nege na domu, gospodinjske in druge pomoči invalidom in starejšim, da bi lahko kolikor je le mogoče neodvisno in čim dlje živeli doma. • Usposabljanje brezposelnih oseb za socialne oskrbovalke in oskrbovalce na domu za kvalitetno in etično ustrezno pomoč na domu. • Razvoj programov osebne asistencije in pomoči na domu. • Programi za razvoj mreže prevoznih storitev za nemobilne invalide in starejše v lokalnih skupnostih. • Programi in storitve na domu za razbremenjevanje invalidnih mater samohranilk.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Prednost bi morali imeti pri pridobitvi socialnih stanovanj, olajšan (brezplačen) dostop do internetnih storitev in vzpostavitev relednih centrov pri zagotavljanju osnovnih življenjskih storitev. Gluhi in naglušni nimajo priznanih tehničnih pripomočkov za lajšanje vsakodnevnih opravil. Ker so mediji (radio, tv) slabo dostopni za osebe z okvaro sluha sta računalnik in dostop do interneta življenjskega pomena.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • izvajanje posebnih socialnih programov • nudenje enkratne denarne socialne pomoči članom
Društvo študentov invalidov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • osebna asistencija, ki bi se uredila z Zakonom o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo. Osebna asistencija naj bi zagotavljala izpolnitev njihovih osnovnih in specifičnih potreb. Osnovne potrebe so navadno pri istih skupinah invalidov enake, razlikujejo pa se po dodatnih potrebah, ki pa so v največji meri odvisne od družbenega statusa in lastnega udejstvovanja. • Študenti invalidi imajo glede na družbeni status drugačne potrebe kot drugi invalidi istih vrst invalidnosti. Ker status študenta invalida ni zakonsko urejen, ni tudi dodatnih pravic, storitev in ugodnosti, ki bi bile potrebne. Zato bi novi zakon moral upoštevati ta dejstva in posameznim vrstam invalidnosti nameniti več ur asistencije, spremstva, več ur tolmačenja znakovnega jezika itd. Pri tem pa je potrebno paziti, da ne bi nastale nove razlike.

Ime društva	Socialno varstvo
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Strokovni pregled in ocena v kakšnih razmerah živijo vojni invalidi in potrebna pomoč (npr. oskrba s hrano, pospravljanje bivalnega prostora). Da je vojni invalid čim dlje časa doma. Tudi če živi vojni invalid s soprogo je ta tudi stara ali tudi invalidna in ne more pomagati. Na družinske člane, ki živijo drugje in imajo obveznosti, služba, ni mogoče vedno računati.

Skoraj vsa društva omenjajo potrebo po osebni asistenci. Najbolj so idejo elaborirali na Društvo študentov invalidov Slovenije, kjer predlagajo, da se osebna asistenca uredi z Zakonom o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo, saj se zakon sprejema ravno z namenom, da se uredi skrb in oskrba oseb, ki so odvisni od pomoči drugih. Menijo, da bi zakon moral glede na potrebe različnih vrst invalidnosti urediti osebno asistenco tako, da bi zagotavljala izpolnitev njihovih osnovnih in specifičnih potreb. Osnovne potrebe so navadno pri istih skupinah invalidov enake, razlikujejo pa se po dodatnih potrebah, ki pa so v največji meri odvisne od družbenega statusa in lastnega udejstvovanja. Potrebe gluhega ali slepega študenta se razlikujejo od gluhega ali slepega upokojenca, zato bi te razlike moral upoštevati tudi zakon. Ocenjujejo, da je veliko invalidov izpadlo iz sistema pravic v zakonih in so tako ostali brez vsakršnih storitev ali prejemkov in zato menijo, da bi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve lahko oz moralo pridobiti natančne informacije o tem, katere so te skupine ter glede na izkazane potrebe urediti osebno asistenco tako, da bo vsakemu omogočala enake možnosti pri polnovrednem vključevanju in udejstvovanju v družbi.

Študenti invalidi imajo glede na družbeni status drugačne potrebe kot drugi invalidi istih vrst invalidnosti. Ker status študenta invalida ni zakonsko urejen, ni tudi dodatnih pravic, storitev in ugodnosti, ki bi bile potrebne. Zato bi novi zakon moral upoštevati ta dejstva in posameznim vrstam invalidnosti nameniti več ur asistence, spremstva, več ur tolmačenja znakovnega jezika itd. Pri tem pa je potrebno paziti, da ne bi nastale nove razlike.

Za omogočanje čimbolj neodvisnega življenja invalidov, organizacije navajajo naslednje oblike pomoči:

- osebna asistenca
- več socialnih oskrbovalk in oskrbovalcev na domu
- več pomoči na domu

- več gospodinjske pomoči

Nekateri (npr. zveza Sožitje) izpostavljajo pomanjkanje kapacitet za dnevno in celodnevno institucionalno varstvo, saj opažajo, da potrebe po tem naraščajo. Društvo Vita poudarja pomembnost razvijanja posebnih socialnovarstvenih programov, s poudarkom na programih na temo nasilja nad invalidnimi ženskami.

Anketiranci pa pričakujejo izenačevanje možnosti invalidov v dveh smereh: v smislu nerazlikovanja med posameznimi skupinami invalidov, po drugi strani pa individualnejši pristop.

Preglednica 3.2: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja

Ime društva	Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	<ul style="list-style-type: none"> • nega: mobilne terapevtske službe - fizioterapevt, logoped, delovni terapevt za osebe na domu • psiholog za osebo po poškodbi glave in svojce
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje je krito iz obveznega in dodatnega zdravstvenega zavarovanja, vendar je v nekaterih primerih nezadostno in nepopolno.
Zveza paraplegikov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Višji cenovni standard pri tehničnih pripomočkih. • Priznanje predelave osebnega avtomobila iz osnovnega zdravstvenega zavarovanja • Zagotavljanje varnega sedenja za paraplegike.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	Obnovitvena rehabilitacija.
Združenje multiple skleroze Slovenije	Pomoč pri nakupu alternativnih zdravil oz. drugih pripomočkov (naravni izvlečki ipd.).
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Programi za izboljšanje duševnega zdravja invalidnih žensk z izkušnjo nasilja • Izenačene zdravstvene pravice inkontinentnih žensk in moških pri zagotavljanju medicinsko tehničnih pripomočkov za odpravljanje posledic zelo težke inkontinence na naročilnico ZZZS <p>Boljši pogoji (zagotovljena osebna asistenca v ambulanti in ustrezna opremljenost specialističnih ambulant, krajše čakalne dobe za posamezne zdr. storitve) za opravljanje rednih in preventivnih specialističnih pregledov žensk na vozičkih</p>
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in	<ul style="list-style-type: none"> • Odrasli gluhi nimajo zakonske pravice do rehabilitacije.

Ime društva	Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje
naglušnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Prav tako nimajo priznanih tehničnih pripomočkov. • Nimajo priznane invalidnine. <p>Vse to si osebe z okvaro sluha prizadevajo že vrsto let in so v neenakem položaju z drugimi invalidi. Prav tako je velikokrat zdravstvena oskrba in institucionalizacija starejših gluhih neprilagojena gluhim osebam, in so zato pahnjeni v socialno izolacijo in neenak položaj. Rešitev je v skupnih oddelkih starejših gluhih starostnikov v domovih za starejše in zdravstvena obravnava gluhih v njihovem jeziku.</p>
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • obnovitvena rehabilitacija • medicinski in tehnični pripomočki za kompenzacijo slepote ali slabovidnosti
Društvo študentov invalidov Slovenije	<p>Medicinski in tehnični pripomočki</p> <ul style="list-style-type: none"> • javni zavodi, ki skrbijo za zagotavljanje teh pripomočkov bi morali slediti napredku • starostna omejitev za pridobitev določenih pripomočkov ni primerna, saj tudi odrasle osebe potrebujejo primerne pripomočke. • Nesmiselno je, da so do nekaterih pripomočkov upravičeni le enkrat v življenju, saj so le-ti pokvarljivi, hkrati pa tudi zastareli, saj na trg prihajajo vedno boljše in naprednejše naprave.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Skrb za zdravje in obiski patronažnih služb.

Posamezna področja , ki smo jih našli (socialno varstvo, zdravstveno varstvo itd.) se med seboj prepletajo, zato se tudi podobni odgovori ponavljajo po različnih področjih.

V tem delu so predstavniki društev izpostavljali predvsem naslednje potrebe:

- obiski na domu (patronažne službe, mobilne službe...),
- obnovitvena rehabilitacija,
- pravica do nakupov tudi alternativnih pripomočkov za zdravo življenje, vitaminskih pripravkov, ki jih nekatere skupine invalidov potrebujejo itd.,
- storitve naj bodo bolj prilagojene določenim skupinam invalidom, v smislu premagovanja arhitektonskih (npr. osebe, ki uporabljajo invalidske vozičke) in komunikacijskih (npr. gluhe in naglušne osebe) ovir,
- potreba po skrbi za svojce,
- pravica do nakupa več medicinsko – tehničnih pripomočkov.

Na temo medicinsko – tehničnih pripomočkov predstavnik Društva študentov invalidov Slovenije pravi: 'Večina članov za normalno življenje potrebuje medicinsko-tehnične pripomočke. Področje

medicinsko-tehničnih pripomočkov bi bilo potrebno bolj urediti. S tehničnim napredkom, se tudi področje omenjenih pripomočkov hitro spreminja, zato bi morali tudi javni zavodi, ki skrbijo za zagotavljanje teh pripomočkov slediti napredku. Prav tako mislimo, da starostna omejitev za pridobitev določenih pripomočkov, ni primerna, saj tudi odrasle osebe potrebujejo primerne pripomočke. Eno takšnih pravic najdemo v 75. členu Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja, kjer je do terapijskega valja, žoge, gibalne deske in blazine upravičen gibalno oviran otrok do dopolnjenega 15. leta v 69. členu Pravil, kjer ima pravico do električne proteze, otrok ali mladostnik dokler se šola ali pa v 87. členu, po katerem imajo šoloobvezni otroci do dopolnjenega 15. leta starosti z motnjami sluha, ki se šolajo v redni šoli, pravico do aparata za boljše sporazumevanje (brezžični sistem s frekvenčno modulacijo). Te pripomočke potrebuje invalidna oseba celo življenje in čeprav je oseba že odrasla, dostikrat zaradi prenizkih dohodkov, težko sama financira moderne pripomočke, ki jih potrebuje. Prav tako se jim ne zdi smiselno, da je hudo slabovidna ali slepa oseba upravičena do brajevega pisalnega stroja ali brajeve vrstice le enkrat v življenju. Tako kot vsaka stvar, so tudi ti pripomočki pokvarljivi, hkrati pa tudi zastareli, saj na trg prihajajo vedno boljše in naprednejše naprave, poleg tega pa sta ta dva pripomočka tudi izredno draga, zato si marsikdo težko privošči, da ju na lastne stroške zamenja.'

Preglednica 3.3: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju vzgoje in izobraževanja

Ime društva	Vzgoja in izobraževanje
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	<ul style="list-style-type: none"> • usposabljanje z računalniki • vse-življenjsko učenje • tuji jezik • smotrna uporaba denarja
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Predavanja po posameznih območjih enotah (zadnje čase je precej neuspešno zaradi starosti, nezanimanja in pomanjkanja organizatorjev-članov).
Zveza paraplegikov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • dostopnost VSEH izobraževalnih ustanov • zagotovitev življenja otrok v družini • zagotovitev asistenta tudi pri študiju • usposobiti izobraževanje tudi na daljavo
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	Pri težje pokretnih osebah, ki se šolajo, je največja ovira še vedno dostopnost z invalidskih vozičkom (visokonadstropne šole) ter širše izobraževanje (vsesplošno) predvsem, ko imajo mlajše osebe težave z inkontinenco.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v	b.o.

Ime društva	Vzgoja in izobraževanje
duševnem razvoju Slovenije	
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Nadaljnja podpora programu vse-življenjskega učenja Društva VIZIJA s strani države in lokalnih skupnosti.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	<p>Čeprav so v Sloveniji trije šolski centri je opaziti velika neuskklajenost med programi šolskih centrov in končnim rezultatom-izobrazbo in usposobljenostjo gluhih in naglušnih. To velja tudi za integracijo. ZDGNS je imenovala komisijo, ki se je posvetila tem problemom. Komisija ugotavlja, da Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami zlasti pri populaciji gluhih ni dosegel svojega namena. Zakon ni nikoli v celoti zaživel. Tudi opravljena raziskava je pokazala, da so gluhi slabo izobraženi, kar vpliva na njihovo celotno življenje, zato zahtevajo spremembe. Gluhe osebe imajo nižjo raven znanja kot njihovi vrstniki, ki so končali šolanje enake stopnje. V procesu izobraževanja gluhi pogosto nimajo možnosti in znanj za uporabo novih tehnologij. Nova strokovna znanja so gluhim težko dostopna, številne informacije dobijo z zamudo, itd. Izobrazbena raven gluhih vpliva na njihovo zaposlitev ter na socio-ekonomski status posameznika. Povprečni neto prihodki zaposlenih so občutno nižji v primerjavi s podatki prebivalstva v RS, saj slabša izobrazbena struktura vpliva na slabše plačana delovna mesta. Pridobljeni podatki opozarjajo na nizek socialni status in na nezavidljiv položaj, v katerih so gluhe osebe. Gluhi so v primerjavi z drugimi invalidi še vedno v mnogočem siva lisa državne skrbi, saj ne prejemajo invalidnin, nimajo olajšav in prednosti pri pridobitvi stanovanj, nimajo pravice do tehničnih pripomočkov, itd., skratka imajo v mnogočem slabšo raven življenja v primerjavi s populacijo v RS. Čeprav smo v preteklosti imeli gluhi velik vpliv na izobraževanje, pa v zadnjem desetletju žal ni več tako, saj nimamo svojega predstavnika v svetu Zavoda, kar pomeni kršitev številnih resolucij in deklaracij.</p> <p>Komisija je sprejela tudi naslednje sklepe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pričakujemo, da pri predlogih sprememb Akta o ustanovitvi Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana, sodelujejo naš gluhi predstavniki. 2. Ugotavljamo, da na edini srednji šoli za gluhe in naglušne v Sloveniji programi srednjega poklicnega izobraževanja ne sledijo tehnološkemu razvoju in trgu dela. 3. Rezultati integracije v srednjem, višjem in visokem šolstvu ne dajejo pričakovanih rezultatov, saj nimajo gluhi dijaki – študentje potrebne ustrezne podpore, ko vstopajo v redne sisteme izobraževanja. Soočajo se s številnimi težavami pri premagovanju komunikacijskih ovir, socialno izključenostjo in neustreznimi učnimi in delovnimi pripomočki. V primerjavi z drugimi študenti z invalidnostjo, jih najmanj zaključijo višjo oz. visoko izobrazbo. 4. Predlagamo, da Vlada RS zadolži resorna ministrstva za celovito prenovno izobraževanja in usposabljanja gluhih in naglušnih v Republiki Sloveniji. <p>Madridska deklaracija in tudi resolucija OZN št. 3447 poudarjajo: »O invalidih nikoli brez invalidov«. Vse aktivnosti je potrebno izvajati v</p>

Ime društva	Vzgoja in izobraževanje
	<p>dialogu in s sodelovanjem z reprezentativnimi invalidskimi organizacijami. Poseben problem so tudi pravice gluhih in naglušnih saj ugotavljamo, da je država pri zagotavljanju le-teh zelo mačehovska v primerjavi z drugimi kategorijami invalidov, kjer je dobra vila. Zato opozarjamo državo, naj naredi evalvacije svoje skrbi za posamezne kategorije invalidov in naj uravnoteži pravice med različnimi kategorijami invalidov. Pričakujemo, da bo čim prej sprejela Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, v katerem bo moralo izobraževanje najti svoje mesto.</p>
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • dodatno štipendiranje slepih in slabovidnih študentov • integracija slepih in slabovidnih, vključno z zagotavljanjem učbenikov in pripomočkov za učenje, prilagojenih za slepe in slabovidne • zgodnje odkrivanje in celostna obravnava slepih in slabovidnih otrok ter njihovih družin • izobraževanje za poklice, ki so primerni za slepe in slabovidne
Društvo študentov invalidov Slovenije	<p>Trenutno se sprejema na področju visokega šolstva nov Zakon o visokem šolstvu in razvojno raziskovalni dejavnosti in z Ministrstvom za visoko šolstvo smo se uspeli dogovoriti, da se v zakon vključi definicija študentov s posebnimi potrebami, česar trenutni Zakon o visokem šolstvu ne ureja. S tem upamo, da se bodo ostale posebne kategorije študentov, kot so vrhunski športniki, kulturniki in študenti starši, obravnavali ločeno od študentov invalidov, saj invalidi zaradi svoje invalidnosti poleg časovnih prilagoditev potrebujejo tudi posebne dodatne prilagoditve.</p> <p>Za naše člane primerne prilagoditve predavanj, vaj ter študijskih obveznosti, ki jih potrebujejo, da lahko študirajo, predstavljajo problem. Pri prilagoditvah mislimo tako na alternativne oblike opravljanja študijskih obveznosti kot tudi na zagotavljanje primernih medicinsko-tehničnih pripomočkov, ki študentu invalidu omogočajo enakopravno vključitev v študijski proces in enakopravno opravljanje študijskih obveznosti.</p> <p>Študijski programi v Sloveniji niso prilagojeni študentom invalidom, prav tako povečini niso dovolj fleksibilni, da bi omogočali primerne prilagoditve za invalide. Že pri sestavljanju študijskih programov in njihovi akreditaciji bi bilo potrebno poskrbeti in vnaprej predvideti možne prilagoditve za primer, da se v določen študijski program vključi študent invalid. S tem bi se zmanjšale potrebe po prilagoditvah študija ter visoki stroški, ki so potrebni za izvedbo teh prilagoditev. Ker trenutno tudi ni jasno, kdo nosi stroške prilagoditev, bi bilo potrebno urediti tudi samo financiranje, saj večino stroškov sedaj krijejo študenti sami. Tistim, ki tega niso zmožni, pa poskušajo pomagati invalidske organizacije.</p> <p>Glede prilagoditev študijskih obveznosti, se večina naših članov dogovori osebno z nosilcem predmeta. Nekateri fakultete ljubljanske in primorske univerze imajo v svojih izpitnih pravilnikih tudi določbe o možnih prilagoditvah izpitov in ostalih obveznosti za študente invalide, so pa tudi takšne, ki določb o študentih invalidih nimajo. Na Univerzi v Mariboru sprejeme izpitni pravilniki Univerza za vse članice. Trenutno se sprejema pravilnik, ki bo urejal pravice in obveznosti študentov invalidov.</p> <p>Večina naših članov ima tudi velike probleme z nedostopnostjo literature, saj večina študijske literature ni prilagojena za študente invalide. Kljub velikemu tehnološkemu napredku, knjižnice še vedno nimajo veliko knjig</p>

Ime društva	Vzgoja in izobraževanje
	v elektronskih oblikah. Zaradi tega si mora veliko naših članov pretvarjati tiskane knjige, v dostopne (elektronske ali povečane) formate. Pri tem se srečujemo s težavi glede vprašanja avtorskih pravic. Ker se na večini slovenskih fakultet študentje invalidi še vedno soočajo z grajenimi in komunikacijskimi ovirami, bi bilo potrebno, da inšpekcija izvaja strožji nadzor nad izvajanjem gradbenih del ob adaptaciji fakultet in dosledneje izreka denarne kazni iz 7. točke 1. odst. 164. člena Zakona o graditvi objektov (ZGO-1-UPB1, Ur. l. RS, št. 102/04, (14/05-popr.), 120/06 Odl.US: U-I-286/04-46).
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.

V tem delu so izpostavili potrebe po integraciji in inkluziji. Navedimo najpomembnejše:

- integracija in inkluzija (šolanje v rednih šolah in življenje otrok v primarnih družinah),
- zakonska ureditev statusa študenta invalida (potrebna je prenova Zakona o visokem šolstvu),
- izenačevanje izobrazbene ravni ne glede na šolo, ki jo posameznik obiskuje (npr. velike razlike med različnimi šolami za gluhe in naglušne in med šolami za otroke s posebnimi potrebami in rednimi šolami),
- premagovanje arhitektonskih ovir,
- premagovanje komunikacijskih ovir,
- prilagoditev učbenikov in vseh ostalih učnih gradiv za slepe in slabovidne,
- prilagoditev knjižnic in knjižnega gradiva (elektronski viri, povečan format,
- alternativne oblike šolanja, npr. učenje na daljavo
- aktualnejši izobraževalni programi za večanje zaposljivosti posameznikov: programi srednjega poklicnega izobraževanja ne sledijo tehnološkemu razvoju in trgu dela (gluhi in naglušni), računalniško opismenjevanje, učenje tujih jezikov.

Preglednica 3.4: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju zaposlovanja

Ime društva	Zaposlovanje
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	<ul style="list-style-type: none"> • dodatno zaposlovanje: brez delovne dobe z nagrado kljub nadomestilu za invalidnost • zaposlovanje oseb, ki niso invalidsko upokojeni, so težje zaposljivi zaradi motenj
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko	gre za upokojence

Ime društva	Zaposlovanje
1941-1945	
Zveza paraplegikov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • izbira poklica in dela po lastni volji • osveščati delodajalce • omogočiti pogoje dela • stimuliranje tudi invalidnih delavcev • zagotoviti prevoz na delo
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	Zaradi hitrejše in novejšje diagnostike se diagnosticirajo vedno mlajše osebe (še v času študija) zato je možnost zaposlovanja minimalna.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Zaradi strukture članstva se društvo trenutno ne ukvarja z zaposlovanjem invalidov • Podpiramo programe zaposlovanja invalidov. Poleg tega smo mnenja, da bi lahko invalidske in druge nevladne organizacije, ki imajo 50 ali več včlanjenih invalidov namesto raznih zaposlitev izven rednega delovnega razmerja z že dodeljenimi namenskimi sredstvi (npr. sredstvi FIHO) in z dodatno dodeljenimi sredstvi države ter lokalne skupnosti v te namene, zaposlovale svoje mlade člane in jim tako pomagale k zagotavljanju socialne varnosti in ekonomske neodvisnosti
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	<p>Prva težava se začne, ko mora gluha oseba napisati prošnjo in opraviti razgovor. Gluha oseba težko konkurira s svojo prošnjo, ki je napisana s slabšim znanjem slovenskega jezika, ki ga obvlada. Danes pa je zaradi velikega števila prošenj, prošnjo potrebno napisati tako, da bo pritegnila delodajalca. Problem se nadaljuje pri razgovoru, saj delodajalci ne vedo, kako se naj sporazumejo z gluho osebo, oz. niso seznanjeni z načinom komuniciranja s to populacijo. Ko steče razgovor običajno delodajalec začne govoriti zelo glasno in meni, da ga gluha oseba sliši, le ta pa res velikokrat kima, kot da razume, vendar temu ni tako. Delodajalec seveda ne preveri še enkrat, ali ga je gluha oseba pravilno razumela. Nadalje je razlika ali gluhe osebe zaposluje delodajalec, ki že leta zaposluje gluhe osebe in je seznanjen z načinom komuniciranja s to populacijo. Na delovnih mestih gluhe in težko naglušne osebe običajno ostajajo na enem in istem delovnem mestu celo svojo delovno dobo, saj se bojijo ponovnih postopkov pri iskanju zaposlitve, zavračanj in nerazumevanja, kar pa z njihovega vidika samega počutja ni vedno najboljše. Ko se v delovnem procesu pojavi kakšen problem delodajalci tega ne predstavijo gluhi osebi na njej razumljiv način ali s pomočjo tolmača, tako da gluhi človek ne ve točno, kaj je naredil narobe oz. v čem je problem. V kontaktih, ki jih imajo društva z delodajalci in jih opozorijo na probleme, ki jih ima gluha oseba običajno delodajalec odgovori, da je siguren, da se dobro razumejo, saj mu gluhi delavec velikokrat pokima, ko ji kaj naroča, itd. Problem je tudi za gluho-težko naglušno osebo, če je sam zaposlen v delovni organizaciji in nima možnosti preverjati pri drugi gluhi-težko naglušni osebi informacije,</p>

Ime društva	Zaposlovanje
	<p>torej je sam v govorečem svetu, ki ga pa v veliki meri ne razume. Gluhi in naglušni želijo biti sprejeti in upoštevani s strani delodajalcev in sodelavcev kot enakovredni in enakopravni člani delovnih kolektivov. Želijo biti del procesov aktivnega vključevanja v procese odločanja in soodločanja ter pomemben in upoštevani del v strategiji upravljanja s človeškimi viri. Želijo imeti enakopravne možnosti za razvoj svojih delovnih karier in nadaljnje izobraževanje in usposabljanje v povezavi z delom in nadaljnjo delovno kariero. Možnosti za zaposlovanje gluhih in naglušnih vidimo v praktično vseh področjih dela. Še poseben izziv pomeni za zaposlovanje gluhih in naglušnih delo z informacijsko komunikacijskimi tehnologijami. Seveda pa bi širjenje možnosti za zaposlovanje gluhih moralo spremljati tudi ustrezen način izobraževanja, zlasti v visokem šolstvu. Možnosti zaposlovanja so v veliki meri določene že v procesu izobraževanja. Paleta poklicev, ki jo danes ponujajo segregirane izobraževalne institucije premalo upošteva povpraševanja na trgu delovne sile, gluhi so premalo pismeni, premalo so konkurenčni v tekmi s polnočutnimi vrstniki za delovna mesta. Veliko novih možnosti za zaposlovanje gluhih in naglušnih prinaša nov Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Prinaša nove možnosti zaposlovanja invalidov v podporni in zaščitni zaposlitvi. Predvideva mrežo izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije in v mreži predvideva tudi izvajalca zaposlitvene rehabilitacije, ki je specializiran za delo z gluhih in naglušnih. Zelo pomemben je za gluhe in naglušne tudi institut podpornega zaposlovanja, ki ga predvideva Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Ta v letu 2006 še ni polno zaživel. Potrebna bo široka promocija za njegovo uveljavljanje. Podporno zaposlovanje pomeni namreč za gluhe in naglušne, da so lahko deležni strokovne in tehnične podpore na delovnem mestu in v delovnem okolju, če se izkaže to za potrebno. Tudi storitve tolmača za slovenski znakovni jezik, ko se razrešujejo situacijski problemi na delovnem mestu in delovnem okolju, lahko sodijo v sklop podpornih storitev. Oseba v podporni zaposlitvi pa se šteje v kvotnem sistemu za dva, tako je računati s tem, da bodo delodajalci še dodatno zainteresirani za zaposlovanje oseb, za katere bo rehabilitacijska komisija in območni službi Zavoda RS za zaposlovanje podala oceno, da je oseba zaposeljiva v podporni zaposlitvi.</p>
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • izvajanje zaposlitvene in poklicne rehabilitacije • načrtno zaposlovanje slepih in slabovidnih • podporno zaposlovanje slepih in slabovidnih
Društvo študentov invalidov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Pri zaposlovanju predstavljajo problem kvote, saj so najnižje kvote določene ravno za področja, ki so aktualna za njihove člane z visokošolsko izobrazbo in so velik intelektualni potencial za našo družbo. Invalidi z visoko izobrazbo v običajnem delovnem okolju težko dobijo delo za nedoločen čas. Delo za nedoločen čas pa je pomembno za ekonomsko neodvisnost in samostojno življenje. Invalidi imajo večje stroške z zagotavljanjem samostojnega življenja, saj za opravljanje svojih obveznosti in zadovoljevanje življenjskih potreb, potrebujejo razne medicinsko-tehnične pripomočke, velikokrat pa tudi pomoč druge osebe. • Tako bi morala država več storiti tudi za zaposljivost visoko

Ime društva	Zaposlovanje
	izobraženih invalidov. Tudi za delodajalce bi morali uvesti usposabljanja in osveščanja za delo z invalidi, vsaj v tistih primerih, kjer je delodajalec država. Ni dovolj, da se naloži obveznost zaposlovanja, saj ljudje, ki se nikoli niso srečali z invalidom, nimajo predstave, kaj vse invalidna oseba zmore in da lahko ob primernih prilagoditvah delovnega mesta, dosega pozitivne rezultate tudi na delovnem mestu. Država oz. javni sektor nasploh bi moral biti zgled zaposlovanja invalidov. Velik korak je bil narejen že s tem, da je država ustanovila Sklad za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov in da je v praksi zaživel kvotni sistem. V prihodnje pa si želijo, da bi trg delovne sile bil bolj odprt za invalide z visoko izobrazbo.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Čimprejšnja zaposlitev vojnega invalida po rehabilitaciji ali prekvalifikaciji.

Vsi izpostavljajo, kako pomembna je zaposlitev za invalida, saj ne predstavlja le zagotavljanja finančne neodvisnosti, temveč tudi socialno vključevanje. Izpostavljajo naslednje:

- velike komunikacijske ovire pri zaposlovanju in delu gluhih in naglušnih,
- potrebno je spodbujati podporno zaposlovanje,
- zaposlitveno in poklicno rehabilitacijo je potrebno izvajati za vse invalide, tudi za slepe in slabovidne,
- potrebno je spodbujati zaposlovanja invalidov z visokošolsko izobrazbo (problem kvote, saj so najnižje kvote določene ravno za področja, ki so aktualna za invalide z visokošolsko izobrazbo in so velik intelektualni potencial za našo družbo)
- potrebno je začeti z uvajanjem usposabljanja in osveščanja delodajalcev za delo z invalidi,
- nekateri menijo, da bi moral biti javni sektor zgled zaposlovanja invalidov.
- spodbujati je potrebno zaposlovanje specifičnih skupin invalidov (npr. načrtno zaposlovanje slepih in slabovidnih, podporno zaposlovanje slepih in slabovidnih)
- zagotoviti je potrebno prevoz na delo (za gibalno ovirane osebe).

Izpostavijo tudi problem zaposlovanja za določen čas, ki je pereč za celotno slovensko delovno aktivno populacijo. Invalidi z visoko izobrazbo v običajnem delovnem okolju težko dobijo delo za nedoločen čas. Delo za nedoločen čas pa je pomembno za ekonomsko neodvisnost in samostojno življenje. Tako bi morala država več storiti tudi za zaposljivost visoko izobraženih invalidov.

Preglednica 3.5: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Ime društva	Pokojninsko in invalidsko zavarovanje
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	b.o.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Pokojninsko in invalidsko zavarovanje je večinoma nezadostno po posameznih stopnjah invalidnosti. Vzrok je v nepriznavanju kategorije vojnega invalida v zakonodaji.
Zveza paraplegikov Slovenije	Enako in enakovredno obravnavanje invalidskih transferjev kot pokojnin.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	Dodatek za postrežbo.
Združenje multiple skleroze Slovenije	V zadnjem času imajo člani večje težave in nerazumevanje na invalidskih komisijah, predvsem tisti, pri katerih bolezen ni napredovala v gibalno odvisnost. Komisija pa ne sprejema tistih, pri katerih so težave z ravnotežjem, utrujenostjo,...
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Dovolj visok mesečni dodatek za pomoč in postrežbo na domu, da bi si lahko vsi upravičenci in upravičenke naročali in zagotavljali storitve tu pomoči na domu na podlagi njihovih individualnih potreb. • Višji letni znesek za rekreacijo, da bi si več invalidov lahko organiziralo zdravstveno rekreacijo kot svojo individualno potrebo.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Osebe z okvaro sluha, ne prejemajo invalidnine ali nadomestila ali dodatka za nego in postrežbo, tako kot to prejemajo druge kategorije invalidov. Osnovna invalidnina bi morala biti zagotovljena gluhim in naglušnim.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • višji dodatek za pomoč in postrežbo – od 90 do 100% za 3.,4. in 5. skupino po definicije slepote in slabovidnosti • ureditev invalidnine za slepe in slabovidne • ureditev statusa invalida za slepe in slabovidne
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.

V tem delu so se anketiranci osredotočili le na denarne transferje in ne na storitve, kar je razumljivo, saj je to področje naravnano na finančne transferje. Edino Združenje multiple skleroze Slovenije opiše težave z invalidskimi komisijami, saj opažajo, da imajo njihovi člani v zadnjem času večje težave in nerazumevanje na invalidskih komisijah - predvsem tisti, pri katerih bolezen ni napredovala v gibalno odvisnost. Komisija pa ne sprejema tistih, pri katerih so težave z ravnotežjem, utrujenostjo ipd.

Preglednica 3.6: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju rehabilitacije

Ime društva	Rehabilitacija
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Potrebna je ponovna rehabilitacija po končanem zdravljenju. NUJNE SO OBNOVITVENE REHABILITACIJE in terapevtske kolonije za osebe do 5 let po nesreči.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Pomanjkljiva (vzrok: nepriznavanje statusa vojnega invalida). Lastna društvena pomoč je omejena le na 10 pomoči, ki so dodeljene najbolj socialno ogroženim (predvsem kmetom) v višini do 334 EUR za deset dnevno zdraviliško zdravljenje.
Zveza paraplegikov Slovenije	Socialna rehabilitacija v smislu osveščanja o lastnem stanju (invalidnost), ustvarjanje pozitivne samopodobe.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	obnovitvena rehabilitacija
Združenje multiple skleroze Slovenije	Več rehabilitacije pri tistih, ki še nimajo zunanjih znakov bolezni.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Člani in članice društva VIZIJA se vključujejo v zdravstveno in obnovitveno rehabilitacijo v krovnih organizacijah, kjer so tudi včlanjeni. Zato društvo ne vidi potrebe po izvajanju posebnega programa v te namene za svoje člane in članice • Nujna je posebna rehabilitacija za izboljšanje duševnega zdravja uporabnic vozičkov z dolgotrajnimi psiho-socialnimi težavami, ki so posledica nasilja v družini • Pobudniki smo individualnega financiranja vsakoletne obnovitvene rehabilitacije, ki bi omogočala neposredno in osebno izbiro zdravstvenih storitev v zdraviliščih ter obstoječih obmorskih počitniških kapacitetah invalidskih in drugih organizacij. Sedanji način izvajanje obnovitvene rehabilitacije na podlagi razpisa ZZS je preveč usmerjen v pogojevanje s članstvom in medicinsko diagnozo. Preveč namenskih sredstev je porabljenih za organizacijo in ne-nujne posredne zadeve.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Odrasli gluhi nimajo centra za rehabilitacijo, kot ga imajo druge kategorije invalidov. Tovrstni center je za osebe z okvaro sluha izredno pomemben. Kot je uveljavljeno pri drugih kategorijah invalidov, pri gluhih in naglušnih v Sloveniji ni stroke, ki bi se ukvarjala z delom odraslih gluhih in naglušnih.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Celostna rehabilitacija, ki vključuje medicinsko in psihosocialno ter obnovitveno rehabilitacijo.
Društvo študentov invalidov Slovenije	Poleg skupinske prilagojene rehabilitacije, ki je za določene kategorije invalidov zagotovljena v skladu z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zavarovanju (ZZVZZ-UPB-3, Ur. l. RS, št. 72/06, 114/06-ZUTPG) ter Pravili obveznega zdravstvenega zavarovanja (Ur.l. RS, št. 30/03, (35/03 - popr.), 78/03, 84/04, 44/05, 86/06, (90/06 - popr.)), bi bilo potrebno zagotoviti tudi psihosocialno rehabilitacijo tistih skupin invalidov, ki so do zdaj izpadli iz sistema. Prav tako bi bilo potrebno, da se zagotovi

Ime društva	Rehabilitacija
	rehabilitacija za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne osebe.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.

Društva izpostavljajo potrebo po celostni rehabilitaciji, ki vključuje medicinsko in psihosocialno ter obnovitveno rehabilitacijo za vse invalide. Združenje multiple skleroze Slovenije pa poudarja potrebo po rehabilitaciji tistih, ki še nimajo zunanjih znakov bolezni.

Preglednica 3.7: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju družinskega življenja in osebne integritete

Ime društva	Družinsko življenje in osebna integriteta
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Osebe s poškodbo glave in njihove družine želijo ostati doma, vendar potrebujejo osebno asistenco in pomoč na domu.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.
Zveza paraplegikov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Omogočiti osnovne pogoje za ustvaritev družinskega življenja, neomejeno brezplačno načrtovanje družine • Integriteta: imenovanje invalidov; interno smo mi paraplegiki.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<p>Skrb za ohranjanje dostojanstva in osebne integritete invalidov ter vzdrževanja in ohranjanja pozitivne samopodobe je veliko odvisno od vsake invalidne osebe posebej, družine in njihovih življenjskih razmer, drugih podpornih okolij, nekaj lahko pripomorejo tudi pozitivni ukrepi države in lokalnih skupnosti. K temu lahko doprinese tudi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Več dela strokovnjakinj iz centrov za socialno delo na terenu v družinah s težavami (učne težave otrok, alkoholizem v družini kot eden izmed dejavnikov za slabe družinske razmere, ki lahko privedejo do nasilja v družini, kjer so često žrtve otroci in ženske, med njimi tudi uporabnice vozičkov, ki so najprej zaradi gibalne ovire popolnoma nemočne in ne morejo ubežati storilcu ali storilki nasilnega dejanja) • Podpora družini s težko prizadetim invalidnim članom v smislu razbremenjevanja osebe, ki skrbi zanj ali zanjo, jo neguje in kot daje osebne storitve za čim manj odvisno življenje (1X letno omogočanje dopusta za fizično, zdravstveno in psiho-fizično razbremenitev) • Občasna ali vsaj enkrat mesečna gospodinjska invalidom, ki živijo

Ime društva	Družinsko življenje in osebna integriteta
	sami (pomoč invalidom z enojnim gospodinjstvom, ki si teh storitev zaradi nizkih mesečnih prejemkov ne morejo plačati in zato živijo v zanemarjenih stanovanjih), fizična pomoč na domu invalidnim materam samohranilkam
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Gluhe osebe so kulturna in jezikovna manjšina, in tak status tudi morajo dobiti. So invalidi z okvaro sluha, ki se soočajo s težavami pri vključevanju v družbo in širše okolje. Dostopnost do informacij in komunikacij ter uporaba svojega jezika in tehničnih pripomočkov za gluhe in naglušne so ključnega pomena. Za vsa področja življenja, za enakopravnost in ohranitev človeškega dostojanstva ter integritete. V kolikor ni izpolnjenega osnovnega pogoja, so socialno izolirani. Tako kot so osnovne biološke potrebe nujno potrebne za preživetje, je pravica do sporazumevanja, sprejemanja informacij in dostopnosti do informacij v svojem jeziku prav tako osnovna življenjska potreba.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • skupine za samopomoč • samourejanje • tečajji ročnih del, gospodinjstva....
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.

Želja večine je, da invalidi ne živijo v zavodskih institucijah, temveč, da ostajajo doma, v primarnem okolju. Za to pa je potrebno zagotoviti ustrezne podporne mehanizme tako invalidom (skupine za samopomoč, izobraževanje za samourejanje, izobraževanje za opravljanje gospodinjstvih opravil), kakor tudi njihovim družinam, v smislu osveščanja družin in razbremenitve družinskih članov.

Tudi pri tem vprašanju izpostavljajo premagovanje komunikacijskih ovir, saj le te vodijo v socialno izolacijo.

Preglednica 3.8: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju mobilnosti in prevozov

Ime društva	Mobilnost in prevozi
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	<ul style="list-style-type: none"> • Mobilnost in prevozi so velik problem, ker večinoma člani sami ne vozijo in zato potrebujejo spremstvo. Na delavnice in terapije jih morajo voziti starši brez povrnitve stroškov. • Invalidne osebe nimajo brezplačne vožnje z avtobusom ali vlakom.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.

Ime društva	Mobilnost in prevozi
Zveza paraplegikov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Zagotoviti javni prevoz • Zagotoviti osebni prevoz (tudi družini, če invalid ne more voziti) • Oprostitev DDV pri nakupu vozila • Oprostitev cestnin, parkirnin Dostop do širokopasovnih komunikacij in telefonije (GSM)
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Javni prevozi niso prilagojeni • Subvencije javnih prevozov En kombi, ki ga imajo, je občutno premalo.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Večina članov in članic Društva VIZIJA imajo velike težave pri zagotavljanju mobilnih potreb, ker si zaradi slabih ekonomskih razmer avtomobila ne morejo kupiti, nimajo sposobnosti za opravljanje vozniškega izpita, nimajo na voljo ljudi za osebne prevoze in tudi Društvo VIZIJA nima prirejenega kombiniranega vozila za prevoze invalidov, ki društvu predstavlja 2. investicijsko prioriteto – takoj za nakupom varnega stanovanja za invalidne ženske – nemočne žrtve nasilja v družini.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Pri mobilnosti in prevozi se vedno poudarjajo arhitektonske ovire in pozabljajo na komunikacijske ovire, ki so enako pomembne. Dostopnost do informacij na displejih, drugih tehničnih rešitev do dostopnosti do informacij za gluhe in naglušne tudi na področju mobilnosti in prevozov.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Spremljevalci oz. asistenti pri premagovanju komunikacijskih in gibalnih ovir slepih in slabovidnih oseb - v postopkih pred državnimi organi, organi lokalne samouprave, izvajalci javnih pooblastil oz. izvajalci javne službe ter v vseh drugih življenjskih situacijah, v katerih bi slepota in slabovidnost in iz nje izhajajoče gibalne in komunikacijske ovire predstavljale težave pri zadovoljevanju njenih potreb. • Pravica do ugodnostnih voženj – pri nakupu vozovnic za relacije po Sloveniji ima slepa ali slabovidna oseba. Oseba ima 75% popusta, spremljevalec pa 100%, pri nakupu vozovnice za tujino pa plača slepa ali slabovidna oseba polno ceno, spremljevalec pa ima vozovnico brezplačno. • Davčne olajšave pri nakupu motornih vozil z diesel motorjem brez prilagoditve menjalnik do 2.200 cm³.
Društvo študentov invalidov Slovenije	Naši člani večinoma nimajo lastnega prevoznega sredstva, zato so velikokrat odvisni od javnega prevoza. Naše društvo jim sicer nudi prevoze na fakultete in obštudijske dejavnosti, se pravi v okviru mestnega prevoza. Tisti, ki pa študirajo izven kraja študija, so še vedno odvisni večinoma od javnega prometa. In ravno medkrajevni (avtobusni) prevoz ni prilagojen za osebe s posebnimi potrebami. Največji problem za naše člane še vedno predstavlja nedostopnost javnega prevoza in postajališč, čeprav se je v zadnjih letih stanje izboljšalo.

Ime društva	Mobilnost in prevozi
	<p>Opažamo, da bi morali voznike, ki vozijo prevozno sredstvo, ki je prilagojeno, tudi primerno usposobiti, da bi znali pomagati invalidu, ki koristi prevoz. Predvsem pa, da lahko govorimo o dostopnosti vozila invalidom, ni dovolj, da je dostopen za ljudi na invalidskem vozičku, ampak tudi za ostale kategorije invalidov, predvsem tiste s senzornimi omejitvami. To pomeni, da morajo biti vsa javna sredstva opremljena z zvočnimi najavami postaj in z izpisom bližajoče se postaje na posebnem displeju, ki je nameščena v prevozno sredstvo. Najava avtobusne postaje bi morala biti dovolj zgodnja, da se lahko invalidna oseba primerno pripravi za odhod iz avtobusa. Priporočljivo bi bilo, da bi se za vsa slovenska avtobusna postajališča uvedla storitev najave prihoda avtobusa preko sms, tako kot je to na področju Ljubljane. Ta storitev je velika pridobitev za slepe in slabovidne osebe, ki ne morejo brati vozniških redov na avtobusnih postajališčih.</p> <p>Zagotoviti bi bilo potrebno tudi določeno število taksijev, ki bi bili prilagojeni za invalide.</p> <p>Velik problem pa predstavlja tudi letalski promet. Problem je predvsem v tem, ker osebe na invalidskem vozičku ne morejo s svojim vozičkom na letalo, ampak ga morajo pustiti med osebno prtljago. Včasih se tudi zgodi, da osebi, ki je na invalidskem vozičku zavrnejo prevoz z letalom, ker je njihov voziček pretežek ali prevelik.</p> <p>V skladu s Pravilnikom o subvencioniranju prevozov za študente (Ur. l. RS, št. 18/04) imajo študenti, ki se izobražujejo izven kraja stalnega prebivališča, pravico do subvencioniranja mesečnih vozovnic. Potrebno bi bilo urediti subvencioniranje prevoza tudi za študente invalide, ki zaradi svojih posebnih potreb ne morejo uporabljati javnega prevoza in se zato poslužujejo lastnega oz. privatnega prevoza in ne uporabljajo mesečnih vozovnic.</p> <p>Poseben problem predstavljajo tudi arhitektonske ovire v okolju in neosveščenost ljudi, saj ljudje velikokrat nehote blokirajo dostopne prehode za invalide npr. pred klančino za prehod na pločnik parkirajo avtomobil, parkiranje na parkirnih prostorih za invalide, zaparkiranje pločnika itd. Zato bi morale pristojne službe nadzorovati vsaj najbolj kritične točke in dosledno kaznovati kršitelje.</p>
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Potreba po prevozu vojnega invalida do zdravnika in drugi nujni opravki, ker zaradi starosti in invalidnosti sami ne vozijo avtomobila.

Pri tem vprašanju so anketiranci navedli nekaj nujnih storitev, ki naj jih zagotavlja država, in sicer:

- zagotovitev ustreznih javnih prevozov,
- organizacija osebnih prevozov,
- premagovanje komunikacijskih ovir za senzorno ovirane osebe (displeji, spremljevalci)

in nekaj finančnih transferjev, in sicer:

- subvencioniranje prevozov ter
- finančne olajšave pri nakupu vozil.

Preglednica 3.9: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju kulture

Ime društva	Kultura
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Člani bi se udeleževali prireditve, vendar so problematični prevozi in plačilo za spremljevalca.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.
Zveza paraplegikov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Vse javne prireditve naj bodo brezplačne za invalide in spremljevalce. • Dostopnost vseh ustanov. • Enakovredna mesta za ogled predstav.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Člani in članice društva imajo v okviru kulturno – izobraževalnih programov društva veliko možnosti izbire sodelovanja, pogrešajo pa ogled kulturnih prireditev v širšem okolju, ker so večinoma nemobilni in tudi društvo nima kombi prevoznega sredstva pomaganje pri preseganju njihovih mobilnih problemov
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Kulturno področje je prevečkrat pozabljeno. Osebe z okvaro sluha se ne morejo enakovredno vključevati v kulturne programe in dejavnosti. Gluhi umetniki nimajo statusa umetnika in ne morejo enakovredno konkurirati s storitvami in izdelki. Kulturni hrami so nedostopni in neustrezno opremljeni.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • dostopnost kulturnih dobrin in objektov • omogočiti kulturno izražanje slepih in slabovidnih • razvijati specialne knjižnice za slepe in slabovidne • povečati dostopnost javnih medijev
Društvo študentov invalidov Slovenije	Tudi na področju kulture se njihovi člani soočajo s težavami zaradi grajenih in komunikacijskih ovir. Zato bi morali poskrbeti, da bi vsaj velike kulturne ustanove kot so gledališča, muzeji, kina bili primerno urejeni in prilagojeni tudi za invalide. Velike težave imajo predvsem slepi in slabovidni ter gluhi in naglušni, saj kulturne ustanove nimajo primerne opreme, da bi jim zagotovila primerno spremljanje dogajanja. Potrebno bi bilo, da se tudi na področju kulture zagotovi financiranje tolmačev za znakovni jezik za gluhe ter indukcijske zanke za naglušne. Ustrezne rešitve bi se morale najti tudi za slepe obiskovalce kulturnih ustanov. Določen znesek javnih sredstev bi se moral nameniti za odpravo tovrstnih ovir, seveda vse v skladu s standardi, ki veljajo na tem področju. Veliko knjižnic je nedostopnih za ljudi, ki so gibalno ovirani, prav tako pa imajo težave pri jemanju literature iz knjižničnih polic. Slepi in slabovidni

Ime društva	Kultura
	imajo težave z dostopom do knjižne literature, saj knjižnice nimajo prilagojene literature za to populacijo.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Organiziran prevoz vojnih invalidov na kulturne prireditve.

Premagovanje arhitektonskih ovir se kaže kot eden temeljnih ciljev skozi celotno anketo in tako so ga tudi pri tem vprašanju navajala skoraj vsa društva (dostopnost stavb, v katerih se odvijajo kulturne prireditve). Stremeti je potrebno tudi k premagovanju komunikacijskih ovir (npr. tolmači za znakovni jezik in indukcijske zanke za naglušne). Potrebno je boljše organizirati prevoze gibalno oviranih na kulturne prireditve, Zveza paraplegikov Slovenije pa meni, da naj bodo vse javne prireditve brezplačne za invalide in spremljevalce.

Na drugi strani nekateri menijo, da je potrebno več narediti, da se invalidom omogoči kulturno izražanje. Potrebno je tudi prilagoditi knjižnice za vse senzorno in gibalno ovirana (prilagoditev gradiv za slepe, gibalno ovirani imajo težave pri jemanju literature iz knjižničnih polic ipd.)

Preglednica 3.10: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju športa in rekreacije

Ime društva	Šport in rekreacija
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	<ul style="list-style-type: none"> • V društvu ni organiziranih športnih aktivnosti, problem je prevoz do mesta izvajanja. • Člani bi lahko uporabljali tricikle s spremstvom, ki pa jih je težko dobiti in so zelo dragi.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.
Zveza paraplegikov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Pridobitev statusa vrhunškega športnika • Dostopnost objektov • Izobraževanje vaditeljev - športnikov
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	rekreacija
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Člani in članice društva ne izražajo potreb po gojenju športa in rekreacije.
Zveza za šport invalidov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Ni specializiranih strokovnih (športnih pedagogov in trenerjev) kadrov za šport invalidov. • Premalo objektov brez arhitekturnih ovir tako za aktivne udeležence, kot tudi za gledalce

Ime društva	Šport in rekreacija
	<ul style="list-style-type: none"> • Vrhunski športniki invalidi nimajo priznanega tega statusa (diskriminacija !!! v primerjavi z neinvalidi) in s tem možnosti za doseganje boljših tek. rezultatov • Ni (regijskih !?) centrov za učenje in izvajanje športnih dejavnosti za invalide kot oblike podaljšane rehabilitacije in kakovostne izrabe prostega časa
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Podobno kot pri kulturi velja tudi za šport. Gluhi športniki nimajo posebnega statusa športnika, kot to velja v širši družbi. Zato se je v svetu razvila posebna športna organizacija gluhih, ki spoštuje jezik in kulturo gluhih pri izvajanju športnih prireditvev. Športni objekti in storitve niso prilagojene in nedostopne gluhim in naglušnim.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Razvijanje vseh športov prilagojenih za slepe in slabovidne ter primerne rekreacije, npr. pohodništvo.
Društvo študentov invalidov Slovenije	<p>Čeprav sta šport in rekreacija izrednega pomena za invalide, še posebej za mlado populacijo, naši člani večinoma niso športno aktivni. Razlogi za to so nedostopnost samih športnih in rekreacijskih prostorov ter neusposobljenost zaposlenih za delo z invalidi.</p> <p>Na društvu si prizadevamo, da bi se predmeta športne vzgoje, lahko udeleževali tudi študentje invalidi. Zato bi bilo potrebno ustrezno usposobiti visokošolski kader za delo z invalidnimi študenti (predvsem o tem, katerih športnih panog se nekdo glede na svojo diagnozo lahko udeleži in katere vaje lahko izvaja). Za ustrezno usposobljenost, bi morali organizirati dodatna izobraževanja in izpopolnjevanja za tiste, ki že poučujejo ta predmet, za bodoče profesorje športne vzgoje pa bi na Fakulteti za šport bilo potrebno tematiko invalidnosti bolj vključevati v predmetnik. Da bi lahko študenti invalid uspešno sodeloval pri telovadbi, bi bilo potrebno športno vzgojo organizirati za manjšo skupino študentov kot je to sedaj, prav tako pa bi morale fakultete zagotoviti asistenco za študente, ki potrebujejo pomoč za izvajanje vaj.</p>
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Organizira rekreacija za invalide. Tudi preko športnih invalidskih društev.

Na to vprašanje so najbolj izčrpno odgovorili predstavniki Zveze za šport invalidov Slovenije. Večina anketiranih ugotavlja, da ni specializiranih strokovnih (športnih pedagogov in trenerjev) kadrov za šport invalidov. Društvo študentov invalidov npr. predlaga, da bi za ustrezno usposobljenost, morali organizirati dodatna izobraževanja in izpopolnjevanja za tiste, ki že poučujejo ta predmet, za bodoče profesorje športne vzgoje pa bi na Fakulteti za šport bilo potrebno tematiko invalidnosti bolj vključevati v predmetnik.

Tudi na tem področju, se kot kritično kaže premagovanje arhitektonskih ovir, saj je premalo objektov brez arhitekturnih ovir tako za aktivne udeležence, kot tudi za gledalce. Problematičen je tudi prevoz na športne prireditve.

Ugotavljajo, da vrhunski športniki invalidi nimajo priznanega tega statusa, kar kaže na diskriminatoren položaj v primerjavi z neinvalidi.

Nenazadnje pa bi skoraj vsi radi imeli več organiziranih oblik športa in rekreacije. Ugotavljajo, da ni (regijskih !?) centrov za učenje in izvajanje športnih dejavnosti za invalide kot oblike podaljšane rehabilitacije in kakovostne izrabe prostega časa.

Preglednica 3.11: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na področju verskega in duhovnega življenja

Ime društva	Versko in duhovno življenje
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	<ul style="list-style-type: none"> Društvo je pred leti izvajalo duhovne delavnice, sveto pismo v današnjem času. Sodelovali so s Karitasom in skupaj izvedli tabor. Potrebna bi bila stalna duhovna srečanja, delavnice za poškodovance in za svojce. Pri aktivnostih, ki jih izvede cerkev je problem pomanjkanja spremljevalcev in tako se osebe s poškodbo ne morejo udeležiti romanj in taborov več kot 50 % članov bi se tega udeleževalo, če bi bili organizirani in njim prilagojeni.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.
Zveza paraplegikov Slovenije	V sakralnih objektih zagotoviti dostopno mesto in dostopnost do vseh religij
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Versko in duhovno življenje članov in članic društva je njihova osebna izbira in do sedaj ni še nihče izrazil željo ali potrebo, da bi razvijali v te namene programe.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Podobno kot pri športu in kulturi je situacija identična pri verskem in duhovnem življenju. Nedostopnost in neprilagojenost objektov, storitev in programov za osebe z okvaro sluha.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Omogočanje verskih aktivnosti slepih in slabovidnih.
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.

Na to vprašanje je odgovorilo le pet društev. Predstavniki Društva Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije menijo, da je versko in duhovno življenje članov in članic društva njihova osebna izbira in do sedaj ni še nihče izrazil želje ali potrebe, da bi razvijali v te namene programe.

Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave pa na drugi strani sodeluje pri teh aktivnostih. Ugotavljajo, da je pri aktivnostih, ki jih izvede cerkev problem pomanjkanja spremljevalcev in tako se osebe s poškodbo ne morejo udeležiti romanj in taborov več kot 50 % članov bi se tega udeleževalo, če bi bili organizirani in njim prilagojeni.

Seveda pa tudi pri tem vprašanju poudarjajo problem nedostopnosti in neprilagojenosti objektov (arhitektonske ovire), storitev in programov (komunikacijske ovire).

Preglednica 3.12: Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice na drugih področjih

Ime društva	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	b.o.
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.
Zveza paraplegikov Slovenije	<ul style="list-style-type: none"> • Javno se je potrebno pogovarjati o problemih, ki tarejo invalide • Mediji ne smejo izkoriščati invalide v druge namene
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Društvo VIZIJA načrtuje in razvija deficitarne socialne in zdravstvene programe, ki jih druge invalidske organizacije posebej za gibalno ovirane ženske in starejše ne izvajajo. Kljub tej prioritetni usmerjenosti poslanstva društvo tudi po 6 letih delovanja nima potrebne družbene podpore (tudi pri razdeljevanju javnih sredstev FIHO smo diskriminirani), da bi se lahko hitreje razvili v samostojno interesno skupino gibalno oviranih državljanek in državljanov Slovenije - v neposredno korist posameznikov in posameznic ciljne skupine, lokalne skupnosti in države kot celote.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	b.o.

Ime društva	Drugo
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Zagotavljanje prostorskih kapacitet za izvajanje posebnih socialnih programov.
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.

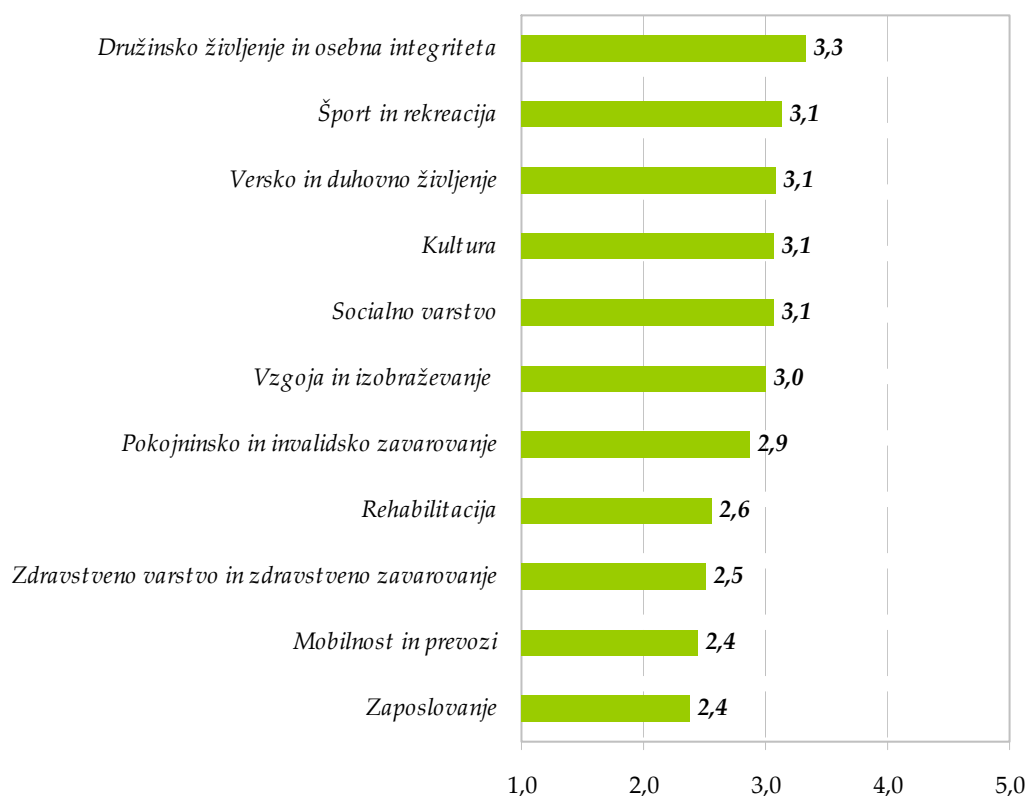
V organizacijah menijo, da bi morali v Sloveniji več narediti na temo osveščanja javnosti o invalidih in invalidski problematiki.

Problematično se jim zdi tudi nezadovoljivo zagotavljanje prostorskih, finančnih in kadrovskih kapacitet za delovanje društev in za izvajanje posebnih socialnih programov.

Organizacije smo naprosili tudi, da ocenijo⁴ v kolikšni meri storitve oziroma programi, ki so na voljo njihovim članom in članicam na posameznih področjih zadovoljujejo njihove potrebe. Zanimala so nas področja, ki smo jih v tem poglavju že podrobneje predstavili (*socialno varstvo, zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje, vzgoja in izobraževanje, zaposlovanje, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, rehabilitacija, družinsko življenje in osebna integriteta, mobilnost in prevozi, kultura, šport in rekreacija ter versko in duhovno življenje*).

Posamezno področje je ocenilo od 6 do 10 organizacij, kar torej pomeni da nobenega področja niso ocenile vse organizacije. Najmanj ocen je bilo podanih pri področju, ki se nanaša na versko in duhovno življenje, kjer je bil pogosto naveden tudi razlog, in sicer *zasebnost*. Pri interpretaciji se seveda moramo zavedati, da gre za povprečja na malo enotah.

⁴ Zadovoljenost potreb je bila ocenjena na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da razpoložljive storitve na posameznem področju sploh ne zadovoljujejo potreb članic in članov, 2 pomeni, da le-te ne zadovoljujejo potreb, 3 pomeni, da le-te niti ne zadovoljujejo niti zadovoljujejo potreb, 4 pomeni, da le-te zadovoljujejo potrebe in 5 pomeni, da razpoložljive storitve popolnoma zadovoljujejo potrebe članic in članov.

Slika 3.5: Zadovoljstvo s storitvami in programi

Iz zgornje slike vidimo, da je povprečna zadovoljenost potreb članov in članic organizacij v raziskavi dokaj nizka, glede na to, da se povprečja po posameznih področjih raztezajo od 2,4 do 3,3 ob dejstvu, da je bila uporabljena petstopenjska lestvica. Sklenemo lahko, da izmed vseh področij najbolje zadovoljujejo potrebe članov in članic sodelujočih organizacij programi oziroma storitve s področja družinskega življenja in osebne integritete (povprečna vrednost je 3,3). Najbolje (z oceno 5) to področje ocenjujejo vojni invalidi, najslabše (z oceno 2) pa slepi in slabovidni ter študenti invalidi. Kar je potrebno še posebej izpostaviti, je izražena nezadovoljenost potreb na področjih rehabilitacije (povprečna vrednost je 2,6), zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja (povprečna vrednost je 2,5), mobilnosti in prevozov (povprečna vrednost je 2,4) ter zaposlovanja (povprečna vrednost je 2,4). Za področje rehabilitacije invalidi z nezgodno poškodbo glave, gluhi in naglušni ter slepi in slabovidni menijo, da razpoložljive storitve oziroma programi s tega področja sploh ne zadovoljujejo njihovih potreb, medtem ko paraplegiki, ljudje z multiplo sklerozo in študenti invalidi menijo, da le te zadovoljujejo njihove potrebe. Da storitve oziroma programi s področja zdravstvenega

varstva in zdravstvenega zavarovanja sploh ne zadovoljujejo njihovih potreb menijo tako invalidi z nezgodno poškodbo glave kot tudi gluhi in naglušni, medtem ko na primer paraplegiki menijo, da so njihove potrebe na tem področju zadovoljene. Podobno je s področjem mobilnosti in prevozov. Za področje zaposlovanja pa velja, da so z njim najmanj zadovoljni paraplegiki, najbolj pa študenti invalidi.

Najbolj kritični oziroma največ izražene nezadovoljenosti potreb njihovih članov ne glede na področja sta izrazili *Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije* ter *Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije*. Nasprotno pa je bila *Zveza društev vojnih invalidov* izmed vseh sodelujočih organizacij v tem primeru najmanj kritična oziroma so potrebe njihovih članov v splošnem najbolj zadovoljene v okviru programov oziroma storitev.

Iz navedenega torej lahko sklepamo, da so v Sloveniji v splošnem najbolj organizirane storitve in programi za vojne invalide, medtem ko z obstoječimi programi in storitvami v Sloveniji predvsem ne pokrivamo potreb, ki jih imajo gluhi in naglušni ter slepi in slabovidni.

4. Potrebe po denarnih prejemkih in nadomestilih za čimbolj neodvisno življenje

V četrtem delu so predstavljena mnenja invalidskih organizacij o potrebnih denarnih prispevkih oziroma denarnih nadomestilih za neodvisno življenje njihovih članov in članic. Gre za denarne prispevke oziroma nadomestila, ki jih država ali lokalna skupnost ne zagotavljata, vendar so po mnenju invalidskih organizacij potrebna za neodvisno življenje njihovih članov in članic. V preglednicah je za posamezno invalidsko organizacijo predstavljeno njeno mnenje o potrebnih denarnih prispevkih oziroma nadomestilih, ocena potrebnega zneska denarnega prispevka oziroma nadomestila, ob tem pa so podani tudi nekateri komentarji, predlogi in pobude invalidskih organizacij. Preglednice si sledijo po posameznih področjih.

Preglednica 4.1: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - področje socialnega varstva

Ime organizacije	Socialno varstvo		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave ⁵	/	Povprečni mesečni znesek, ki bi ga potrebovali najtežje prizadeti znaša 1.780 €. Ta znesek vključuje: - stroške zavoda ali VDC-ja (ocena: 40 € dnevno, kar mesečno (22 delovnih dni) znese 880 €) in - stroške osebne asistencije (ocena: 30 € dnevno (5 ur), kar mesečno (30 dni) znese 900 €).	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	/	/	Smatrajo, da bi se položaj njihovih članov lahko ustrezno izboljšal, če bi imeli zakonsko priznan status vojnih invalidov.
Zveza paraplegikov Slovenije	/	Znesek varstvenega dodatka bi se moral po njihovem mnenju zvišati za 30 %.	Denarne socialne pomoči bi morali prejemati tudi tisti, ki nimajo priznanega statusa.

⁵ Pri oceni višine zneska prejemkov in/ali nadomestil gre za predvideno oceno mesečnega zneska, ki bi ga potrebovali najtežje prizadeti člani te organizacije.

Ime organizacije	Socialno varstvo		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.	b.o.	b.o.
Združenje multiple skleroze Slovenije	/	Potrebno bi bilo zvišati znesek invalidnine oziroma dodatka za tujo nego in pomoč. S tem bi si člani lahko sami plačali osebnega asistenta in si s tem omogočili bivanje v »primarni« družini.	/
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Dodatek za individualno financiranje socialne oskrbe na domu (poleg dodatka za pomoč in postrežbo).	/	Večji finančni prispevek države ali lokalne skupnosti pri zagotavljanju nege in pomoči na domu.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.	b.o.	b.o.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Invalidnina, dodatek za pomoč in postrežbo.	/	Senzorni invalidi v predlogu Zakona o dolgotrajni oskrbi niso jasno izpostavljeni. Potrebujemo možnosti za medsebojno druženje in socialno identiteto.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Invalidnina, dodatek za pomoč in postrežbo, varstveni dodatek za starejše.	Invalidnina: enaka minimalni plači Dodatek za pomoč in postrežbo: 90-100 % najnižje pokojnine Varstveni dodatek za starejše: 50 % minimalne plače.	/
Društvo študentov invalidov Slovenije	Državne štipendije – upravičenost je odvisna od dohodka družine. Potrebno bi bilo upoštevati posebne potrebe študentov invalidov in ohraniti zdajšnjo ureditev povišanja štipendije.	/	Potrebno bi bilo izenačiti pravice duševno in najtežje telesno prizadetih otrok po ZDV s tistimi z manjšimi telesnimi okvarami (predvsem s senzornimi invalidi).
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	/	Pomoč na domu: 300 € mesečno.	/

Na področju socialnega varstva je le ena organizacija (Društvo Vizija) predlagala vpeljavo novega denarnega prejemka, in sicer dodatka za individualno financiranje socialne oskrbe na domu, ki bi se izplačeval poleg dodatka za pomoč in postrežbo. Ostale invalidske organizacije niso navedle novih denarnih prejemkov oziroma nadomestil, temveč so mnenja, da je potrebno zvišati zneske že obstoječih denarnih prejemkov oziroma nadomestil. Tako bi bilo po njihovem mnenju potrebno zvišati znesek dodatka za tujo nego in pomoč, kar bi invalidom omogočilo individualno financiranje osebnega asistenta in jim tako prineslo tudi večjo neodvisnost v smislu bivanja izven institucij. Zvišati bi bilo potrebno tudi višino dodatka za pomoč in postrežbo. Društvo Vizija navaja tudi (glej Preglednico 4.7.), da bi bilo potrebo povišati znesek otroškega dodatka za invalidne matere (za 10 %), ter zvišati količino pomoči na domu za invalidne matere. Invalidske organizacije na tem mestu tudi menijo, da bi bilo potrebno zvišati tudi znesek varstvenega dodatka in invalidnine, čeprav gre za pravici, ki izhajata iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Med ocenami zneskov potrebnih denarnih prejemkov oziroma nadomestil je ena organizacija predlagala odstotkovno zvišanje varstvenega dodatka (za 30 %) druga pa je navedla znesek, ki bi bil potreben za starejše osebe in sicer naj bi po njihovem mnenju varstveni dodatek znašal 50 % minimalne plače. Dodatek za pomoč in postrežbo bi moral po mnenju ene organizacije znašati od 90-100 % najnižje pokojnine, invalidnina pa bi morala biti enaka minimalni plači.

Dve organizaciji sta navedli še oceno mesečnih stroškov njihovih članic in članov (na področju socialnega varstva). Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave ocenjuje, da njihovi najbolj prizadeti člani oziroma članice mesečno potrebujejo 1.780 €, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije pa meni, da njihovi člani oziroma članice mesečno za pomoč na domu potrebujejo 300 €.

Med dodatnimi komentarji organizacije navajajo probleme zakonskega priznavanja invalidnosti in s tem povezanih pravic, kar je posledica predvsem heterogenosti invalidske populacije.

Preglednica 4.2: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - področje zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja

Ime organizacije	Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave ⁶	/	Povprečni mesečni znesek, ki bi ga potrebovali najtežje prizadeti znaša 900 €. Ta znesek vključuje: 4 x mesečno fizioterapijo: 100 € 4x mesečno logoped: 100 € 2x mesečno psiholog: 50 € nega 2 uri na dan: 600 € 2x mesečno delovni terapevt:50 €	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	/	/	Smatrajo, da bi se položaj njihovih članov lahko ustrezno izboljšal, če bi imeli zakonsko priznan status vojnih invalidov.
Zveza paraplegikov Slovenije	/	/	Potreben bi bil višji cenovni standard za tehnične pripomočke.
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.		
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	/	Izenačenje cenovnega zneska naročilnice ZZZS za nabavo medicinsko tehničnih pripomočkov za odpravljanje posledic zelo težke inkontinence moškim in ženskam s paraplegijo, tetraplegijo, hemiplegijo in drugimi boleznimi s posledico zelo težke inkontinence.	Potreba po organizirani asistenčni pomoči v zdravstvenih ustanovah pri rednih preventivnih in drugih specialističnih pregledih žensk na vozičkih v primerih neustrezne ambulantne opreme.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Invalidnina, dodatek za pomoč in postrežbo.	/	Ni dovolj jasne izpostavljenosti senzornih invalidov v predlogu Zakona o

⁶ Pri oceni višine zneska prejemkov in/ali nadomestil gre za predvideno oceno mesečnega zneska, ki bi ga potrebovali najtežje prizadeti člani te organizacije.

Ime organizacije	Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje		
	Vrsta denarnega prejema in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejema in/ali nadomestila	Drugo
			dolgotrajni oskrbi.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	b.o.		
Društvo študentov invalidov Slovenije	/	/	Boljše možnosti za pridobitev ustrezne tehnične opreme.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.		

Na področju zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja invalidske organizacije ne »pogrešajo« novih denarnih prejemkov in nadomestil. Oceno mesečnega zneska, ki bi ga potrebovali člani in članice je navedlo le Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave, ki ocenjuje mesečne stroške najtežje prizadetih članov in članic na 900 €.

Dve organizaciji (Zveza paraplegikov Slovenije in Društvo študentov invalidov Slovenije) ocenjujeta, da je na področju zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja potrebno izboljšati (finančne) možnosti za pridobitev ustrezne tehnične opreme oziroma tehničnih pripomočkov.

Preglednica 4.3: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - področje vzgoje in izobraževanja

Ime organizacije	Vzgoja in izobraževanje		
	Vrsta denarnega prejema in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejema in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave ⁷	/	Ponovno učenje branja, pisanja, izobraževanje: 4 ure 4 x mesečno: 360 €	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.		
Zveza paraplegikov Slovenije	Vsi stroški, ki so zadevajo invalidnost in so vezani na izobraževanje.	/	/

⁷ Pri oceni višine zneska prejemkov in/ali nadomestil gre za predvideno oceno mesečnega zneska, ki bi ga potrebovali najtežje prizadeti člani te organizacije.

Ime organizacije	Vzgoja in izobraževanje		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.		
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Podpora programom vse-življenjskega učenja za ljudi s posebnimi potrebami.	/	Odprava arhitektonskih in tehničnih ovir v vseh javnih stavbah, kjer se izvajajo nacionalni in regionalni programi s področja vzgoje in izobraževanja.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	/	Nezadostna pomoč osebam z okvaro sluha, ki so integrirane v redno obliko izobraževanja. Dodatni stroški zaradi komunikacijskih težav za družine z otrokom z okvaro sluha.	Prenizko število ur individualne pomoči in neprilagojene metode poučevanja lahko vodijo v socialno izolacijo gluhih oseb.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Štipendije za slepe in slabovidne.	Štipendije v višini 50 % minimalne plače.	/
Društvo študentov invalidov Slovenije	Financiranje (država, fakultete) dodatne opreme, ki bo študentom invalidom omogočala enak dostop do znanja (enake možnosti pri opravljanju študijskih obveznosti).	/	Zagotovitev primerne prilagoditve na področju izobraževanja (kot pri prilagoditvi delovnega mesta) v obliki ustreznih pripomočkov in ostale opreme.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.		

V okviru vzgoje in izobraževanja dve organizaciji predlagata ustrežnejšo ureditev štipendiranja invalidov. Zveza društev slepih in slabovidnih meni, da bi morale štipendije za slepe in slabovidne znašati 50 % minimalne plače, Društvo študentov invalidov Slovenije pa meni (glej Preglednico 4.1.), da bi bilo pri podeljevanju štipendij in o njihovi višini potrebno upoštevati posebne potrebe študentov invalidov in ohraniti obstoječo ureditev povišanja štipendije.

Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave ocenjuje stroške na področju izobraževanja svojih najbolj prizadetih članov in članic na 360 € mesečno, Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije pa ocenjuje, da imajo njihovi člani in članice zaradi komunikacijskih težav dodatne stroške, predvsem pa je to značilno za družine z otrokom z okvaro sluha.

Dve organizaciji (Društvo Vizija-PZS-društvo gibalno oviranih Slovenije in Društvo študentov invalidov Slovenije) sta mnenja, da bi bilo potrebno zagotoviti (država, lokalna skupnost) primerne tehnične prilagoditve na področju izobraževanja, kot so odprava arhitektonskih ovir v javnih vzgojno-izobraževalnih ustanovah in zagotovitev ustrezne tehnične opreme in pripomočkov, ki bi pripomogli k vzpostavitvi enakih možnosti izobraževanja invalidov.

Društvo Vizija-PZS-društvo gibalno oviranih Slovenije meni, da je potrebno podpreti (finančno) programe vse-življenjskega učenja ljudi s posebnimi potrebami, Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije pa opozarja na prenizko število ur individualne pomoči pri izobraževanju gluhih oseb.

Preglednica 4.4: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - področje zaposlovanja

Ime organizacije	Zaposlovanje		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	b.o.		
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.		

Ime organizacije	Zaposlovanje		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Zveza paraplegikov Slovenije	Stimulacija iz kvotnega sistema za delavca invalida, ki opravlja isto delo kot ostali, pod istimi pogoji.	Stimulacija za 20 %.	/
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.		
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	/	/	Obsežnejša realizacija obstoječih programov zaposlovanja invalidov.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	/	/	Kljub Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji invalidov ni večjega napredka pri zaposlovanju gluhih in naglušnih.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	b.o.		
Društvo študentov invalidov Slovenije	Posebni prejemki za vzpodbujanje pripravnosti invalidov, ki vstopajo na trg dela.	Subvencije in sredstva namenjena prilagoditvam delovnih mest so po njihovem mnenju dovolj visoka.	Smotrno bi bilo, da bi se sredstva Sklada za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov namenjala tudi za ohranjanje delovnih mest invalidov (invalidi zaposleni za določen čas težko ohranjajo zaposlitev).
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Pomoč za dodatno formalno in neformalno izobraževanje.	Pomoč za dodatno formalno in neformalno izobraževanje: 500 € mesečno	/

Na področju zaposlovanja so predlagane tri vrste denarnih prejemkov oziroma nadomestil. Zveza paraplegikov Slovenije predlaga stimuliranje zaposlenih invalidnih delavcev za 20 %. Društvo študentov invalidov Slovenije predlaga posebne prejemke (subvencije delodajalcem), s katerimi bi se vzpodbujalo pripravnost invalidov, hkrati pa se zavzemajo tudi za to, da se sredstva Sklada za vzpodbujanja zaposlovanja invalidov namenijo tudi ohranjanju mest invalidov. Zveza

društev vojnih invalidov pa predlaga denarno pomoč (vojnim) invalidom za dodatno formalno in neformalno izobraževanje, ocenjujejo pa, da ti stroški znašajo 500 € mesečno.

Preglednica 4.5: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Ime organizacije	Pokojninsko in invalidsko zavarovanje		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Dodatek za pomoč in postrežbo.	Pomoč in postrežba glede na težo invalidnosti in potrebno pomoč-ne delitev glede zaposlitve in vojne poškodbe.	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	/	/	Smatrajo, da bi se položaj njihovih članov lahko ustrezno izboljšal, če bi imeli zakonsko priznan status vojnih invalidov.
Zveza paraplegikov Slovenije	/	Izenačitev višine vseh dodatkov ne glede na vzrok in izvor invalidnosti.	/
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	Dodatek za postrežbo.	/	/
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Dodatek za pomoč in postrežbo.	Višji znesek dodatka za pomoč in postrežbo, ki bi omogočal plačilo nege in druge potrebne pomoči na domu.	
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Invalidnina, dodatek za pomoč in postrežbo.	/	Zaradi posebnih tehničnih pripomočkov, ki jih gluhi in naglušni potrebujejo za lažje vključevanje v življenje, imajo le-ti višje življenjske stroške. Naglušnim je priznana pravica le do slušnega aparata, gluhi pa nimajo priznane nobene pravice do tehničnih

Ime organizacije	Pokojninsko in invalidsko zavarovanje		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
			pripomočkov.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Dodatek za pomoč in postrežbo.	Dodatek za pomoč in postrežbo: 90-100 % najnižje pokojnine	/
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.		

Invalidske organizacije na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja ne predlagajo novih denarnih prejemkov ali nadomestil, menijo pa da je potrebno zvišati znesek dodatka za pomoč in postrežbo. Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije ocenjuje kot ustrezen znesek 90-100 % najnižje pokojnine.

Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave meni, da je potrebno dodatek za pomoč in postrežbo urediti glede na težo invalidnosti in po delitvi glede na zaposlitev in vojne poškodbe, Zveza paraplegikov Slovenije pa je mnenja, da se višina dodatkov izenači in se pri višini ne upošteva vzrok in izvor invalidnosti.

Preglednica 4.6: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - področje rehabilitacije

Ime organizacije	Rehabilitacija		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	/	Obnovitvena rehabilitacija dvakrat letno: 500 € (41 € mesečno).	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	/	/	Smatrajo, da bi se položaj njihovih članov lahko ustrezno izboljšal, če bi imeli zakonsko priznan status vojnih invalidov.
Zveza paraplegikov Slovenije	Stroški za posebne prilagoditve.	Stroški za posebne prilagoditve: glede na invalidnost.	/
Zveza invalidskih društev	Stroški za zdraviliške	/	/

Ime organizacije	Rehabilitacija		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
ILCO Slovenije	usluge.		
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Individualno financiranje obnovitvene rehabilitacije. Po končani medicinski rehabilitaciji, bi bilo potrebno invalidom s posledicami za vse življenje omogočiti tudi psihično rehabilitacijo.	Določitev zneska, ki bo omogočil možnost neposredne izbire obstoječih zdraviliških kapacitet s fizioterapevtskim programom ali obmorskih počitniških kapacitet v uporabi invalidskih organizacij. Izbira ne bi smela biti pogojena s članstvom v organizaciji.	/
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	/	/	Ustanoviti bi bilo potrebno rehabilitacijski center za gluhe in naglušne.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Nadomestilo v času rehabilitacije.	Nadomestilo v času rehabilitacije: 90 % povprečne plače zadnjih treh mesecev.	/
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.		

V okviru rehabilitacije so tri organizacije predlagale nove oblike denarnega prejemka oziroma nadomestila. Zveza paraplegikov predlaga uvedbo denarnih prejemkov za posebne prilagoditve, ki bi se razlikovali glede na vrsto in stopnjo invalidnosti, Zveza invalidskih društev ILCO predlaga denarni prejemek oziroma nadomestilo za zdraviliške usluge, Zveza društev slepih in slabovidnih pa predlaga uvedbo denarnega nadomestila v času rehabilitacije, ki naj bi znašal 90 % povprečne plače zadnjih treh mesecev.

Društvo Vizija-PZS-društvo gibalno oviranih Slovenije se zavzema za vpeljavo individualnega financiranja obnovitvene rehabilitacije, kar bi invalidom omogočilo neposredno izbiro obstoječih rehabilitacijskih kapacitet, pri čemer izbira ne bi smela biti pogojena s članstvom v določeni invalidski organizaciji.

Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave ocenjuje stroške za obnovitveno rehabilitacijo svojih najbolj prizadetih članov in članic na 41 € mesečno.

Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije pa ugotavlja, da bi bilo potrebno ustanoviti rehabilitacijski center za gluhe in naglušne.

Preglednica 4.7: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - družinsko življenje in osebna integriteta

Ime organizacije	Družinsko življenje in osebna integriteta		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Stroški za prehrano in obleko.	Prehrana: 116 € Obleka: 100 €	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	/	/	Smatrajo, da bi se položaj njihovih članov lahko ustrezno izboljšal, če bi imeli zakonsko priznan status vojnih invalidov.
Zveza paraplegikov Slovenije	/	Sredstva, ki bi zagotavljala osnovni življenjski standard.	/
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.		
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Otroški dodatek, pomoč na domu.	10 % višji otroški dodatek za invalidne matere, ki težje skrbijo za otroke in družine. Več (občinske) pomoči na domu za invalidne matere.	/
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.		

Ime organizacije	Družinsko življenje in osebna integriteta		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Dodatni stroški in časovna obremenitev zaradi komunikacijskih ovir. Gluhi in naglušni nimajo pravice do družinskega pomočnika in osebne asistencije.	/	Družine so zelo heterogene, zato so heterogene tudi njihove potrebe in zahteve.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	b.o.		/
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.		

Za področje družinskega življenja in osebne integritete invalidske organizacije navajajo različne dodatne stroške, ki jih imajo njihovi člani in članice, s tem pa povezujejo tudi potrebe po denarnih nadomestilih za pokritje teh stroškov. Predlagajo denarne prejemke oziroma nadomestila, ki bi jim pokrila stroške za prehrano in obleko (Društvo Vita za pomoč po nezgodni poškodbi glave te stroške ocenjuje na 126 € mesečno); stroške, ki so povezani s preseganjem komunikacijskih ovir (Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije), Zveza paraplegikov Slovenije pa meni, da bi morali biti njihovi člani in članice upravičeni do takšnih denarnih prejemkov oziroma nadomestil, ki bi jim zagotavljala vzdrževanje osnovnega življenjskega standarda.

Preglednica 4.8: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - mobilnost in prevozi

Ime organizacije	Mobilnost in prevozi		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave ⁸	Stroški za posebni prevoz s kombijem.	Stroški za posebni prevoz s kombijem v obmestnem prometu: 180 €	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko	/	/	Smatrajo, da bi se položaj njihovih članov lahko ustrezno izboljšal,

⁸ Pri oceni višine zneska prejemkov in/ali nadomestil gre za predvideno oceno mesečnega zneska, ki bi ga potrebovali najtežje prizadeti člani te organizacije.

Ime organizacije	Mobilnost in prevozi		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
1941-1945			če bi imeli zakonsko priznan status vojnih invalidov.
Zveza paraplegikov Slovenije	Strošek za napravo za ročno upravljanje avtomobila, Strošek za avtomatski menjalnik, Stroški cestnin, Stroški parkirnin, Stroški DDV	/	/
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.		
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	Stroški za nakup prevoznega sredstva za prevoze invalidov.	/	Omogočene bi morale biti enake možnosti koriščenja javnih sredstev za nakup prevoznega sredstva za prevoze invalidov (FIHO sredstva) kot so drugim invalidskim organizacijam, ki združujejo v članstvo gibalno ovirane invalide.
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Brezplačni javni mestni prevoz za osebe z okvaro sluha.	/	Dodatni stroški in čas pri urejanju osebne, družinske, zdravstvene, službene in druge obveznosti zaradi oteženega dostopa do informacij.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Davčne olajšave pri nakupu vozila z diesel motorjem brez prilagoditve do 2.200 cm ³ , financiranje spremljevalca (6-10 ur dnevno), brezplačni prevozi v mestnem in primestnem prometu,	/	/

Ime organizacije	Mobilnost in prevozi		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
	nižje cene taksi prevozov.		
Društvo študentov invalidov Slovenije	Nadomestilo za izpad uporabe lastnega vozila ali javnega prevoza.	/	Upoštevati je potrebno kriterija stopnje invalidnosti in mreže javnega prevoza. Razširiti bi bilo potrebno krog upravičencev do sistema ugodnostnih voženj, ki velja za slepe in distrofike.
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Prevozi za najtežje vojne invalide.	Brezplačni prevozi ali 150 € (mesečno) za prevoz.	/

Večina organizacij izraža potrebo po pokritju stroškov prevoza svojih članov in članic. Nekateri predlagajo možnost brezplačnega javnega mestnega prevoza (Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije) oziroma v primeru neobstoječega ali pomanjkljivega javnega prevoza nadomestilo za izpad uporabe lastnega vozila ali javnega prevoza (Društvo študentov invalidov Slovenije). Druge organizacije, predvsem tiste, katerih člani in članice ne morejo uporabljati lastnega ali javnega prevoza, pa predlagajo denarne prejemke oziroma nadomestila za kritje stroškov posebnih prevozov (Društvo VITA, Zveza društev vojnih invalidov) oziroma za kritje stroškov nakupa posebnih prevoznih sredstev (Društvo Vizija). Zveza paraplegikov se zavzema za denarne prejemke oziroma nadomestila, ki bi pokrila stroške za tehnične prilagoditve osebnega avtomobila in stroške cestnin, parkirnin in plačila DDV, Zveza društev slepih in slabovidnih pa se zavzema za davčne olajšave pri nakupu določenih vrst vozil in za kritje prevoznih stroškov spremljevalca slepih in slabovidnih oseb.

Društvo Vita in Zveza društev vojnih invalidov Slovenije ocenjujeta stroške prevoza svojih članov in članic na 180 € (stroški prevoza v obmestnem prometu) oziroma na 150 € mesečno.

Preglednica 4.9: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - kultura

Ime organizacije	Kultura		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Stroški za kino, gledališče.	Dvakratni obisk kino predstav: 8 €, enkratni obisk gledališča: 10 €	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	b.o.		
Zveza paraplegikov Slovenije	Prost vstop na vse javne prireditve.	/	/
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.		
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	b.o.		
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	/	/	Brezplačna zagotovitev dostopa do komunikacij in informacij.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Subvencioniranje vstopnic v javnih kulturnih ustanovah (gledališče, kino, galerije,...)	/	/
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.		

Na področju kulture so invalidske organizacije, ki so odgovorile na zastavljeno vprašanje, predlagale bodisi znižano (subvencionirano) ceno vstopnic v javne kulturne ustanove bodisi možnost prostega vstopa na vse javne prireditve.

Društvo VITA ocenjuje povprečne mesečne stroške za kulturo svojih najtežje prizadetih članov in članic na 18 € mesečno.

Preglednica 4.10: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - šport in rekreacija

Ime organizacije	Šport in rekreacija		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	/	Nakup tricikle: 500 € (20 € mesečno)	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	/	/	Smatrajo, da bi se položaj njihovih članov lahko ustrezno izboljšal, če bi imeli zakonsko priznan status vojnih invalidov.
Zveza paraplegikov Slovenije	Prost vstop na vse javne prireditve.	/	/
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.		
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	b.o.		
Zveza za šport invalidov Slovenije	/	/	Razlikovanje stroškov glede na občino, po stopnji invalidnosti, vrsti invalidnosti, po športnih panogah oz. po dejavnostih. Organizirana vadba je praviloma dražja zaradi oddaljenosti do vadišča/tekmovališča.
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	/	/	Brezplačna zagotovitev dostopa do komunikacij in informacij.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Dodatno sofinanciranje športnega in rekreacijskega programa, ki ga izvajajo invalidske organizacije v prilagojenih oblikah za slepe in slabovidne.	/	/
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.		

Ime organizacije	Šport in rekreacija		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	/	Organizirana rekreacija: 50 €.	/

Na področju športa in rekreacije se predlaga dodatno sofinanciranje športnega in rekreacijskega programa, ki ga izvajajo invalidske organizacije (Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, Zveza društev vojnih invalidov), Zveza paraplegikov Slovenije pa predlaga brezplačen vstop na javne športne in rekreacijske prireditve.

Društvo Vita predlaga denarno nadomestilo za nakup tehničnega pripomočka (tricikle), s katerim s pomočjo katerega se njihovi člani in članice lahko izvajajo športne in rekreacijske aktivnosti. Stroški tega tehničnega pripomočka znašajo 500 € oziroma 20 € mesečno.

Preglednica 4.11: Vrste denarnih prejemkov in/ali nadomestil, ki bi jih potrebovali člani in članice invalidskih organizacij za neodvisno življenje in ocena ustreznega zneska teh prejemkov in/ali nadomestil - versko in duhovno življenje

Ime organizacije	Versko in duhovno življenje		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	/	Romanje, tabor, meditacije: 10 € (mesečno)	/
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	/	/	Smatrajo, da bi se položaj njihovih članov lahko ustrezno izboljšal, če bi imeli zakonsko priznan status vojnih invalidov.
Zveza paraplegikov Slovenije	b.o.		
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	b.o.		
Združenje multiple skleroze Slovenije	b.o.		
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	b.o.		
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	b.o.		
Zveza za šport invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	/	/	Brezplačna zagotovitev dostopa do komunikacij

Ime organizacije	Versko in duhovno življenje		
	Vrsta denarnega prejemka in/ali nadomestila	Ocena zneska denarnega prejemka in/ali nadomestila	Drugo
			in informacij.
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Subvencioniranje programov verskih aktivnosti.	/	/
Društvo študentov invalidov Slovenije	b.o.		
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	b.o.		

Dve invalidski organizaciji (Društvo Vita in Zveza društev slepih in slabovidnih) v okviru verskega in duhovnega življenja predlagata subvencioniranje programov verskih aktivnosti, kot so na primer romanje, tabori in meditacije. Društvo Vita ocenjuje te stroške na 10 € (mesečno).

Med drugimi, navedenimi področji, Zveza društev slepih in slabovidnih predlaga še sofinanciranje stroškov investicijskega vzdrževanja objektov, kjer se izvajajo posebni socialni programi za njihove člane in članice, Društvo Vizija pa opozarja, da bi bilo potrebno sprejeti ukrepe, ki bodo pripomogli k vzpostavitvi enakih možnosti za realizacijo programov in izvajanje dejavnosti invalidskih organizacij.

V nadaljevanju so prikazana mnenja invalidskih organizacij o vrsti dodatnih⁹ življenjskih stroškov na posameznih področjih, ki jih imajo njihovi člani in članice ter ocena višine mesečnih dodatnih življenjskih stroškov.

⁹ Dodatni pomenijo višji v primerjavi s »povprečnimi« državljanji Slovenije.

Preglednica 4.13: Področja, kjer imajo članice in člani posameznih organizacij višje življenjske stroške od ostalih državljanov RS, vrste stroškov in ocena njihove povprečne mesečne višine

Ime organizacije	Področje	Vrste stroškov	Ocena višine stroškov (mesečna)
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	socialno varstvo	stalna 24 urna pomoč in spremstvo	VDC, bivalna skupnost: 3000 € delno zavod, popoldne doma: 2220 € samo doma: 2340 €
	rehabilitacija	stalna rehabilitacija in prilagojen šport za ohranjanje doseženega stanja	
	mobilnost in prevozi	prevoz in spremstvo, večinoma ni mogoča uporaba javnega prevoza	
	zaposlovanje	invalidski pripomočki, prilagoditve, ki jih ne plača Zavod za zaposlovanje	
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	zdravstveno varstvo	/	/
Zveza paraplegikov Slovenije	vsa področja	nakup zdravil, doplačilo tehničnih pripomočkov (invalidski vozički, sedežne blazine ipd), nakup vozila, nakup naprav za ročno upravljanje vozila, sredstva za osebno nego, zavarovanje, ustrezna prehrana, nakup računalnika in druge opreme, prevoz-šolanje	/
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	zdravstveno varstvo	nakup medicinskih pripomočkov posebna, prilagojena prehrana	50 € 100 €
	socialno varstvo	pomoč na domu	100 €
	rehabilitacija	zdraviliške usluge	50 €
Združenje multiple skleroze Slovenije	zdravstveno varstvo	alternativna zdravila, vitamini, tehnični pripomočki, zdrava prehrana	ura fizioterapije: 10 € dvigalo: 2.000 € preureditev stanovanja: nekaj tisoč €
	šport in rekreacija	športni pripomočki	vitamini 130 € (mesečno)

	Področje	Vrste stroškov	
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	zdravstveno varstvo (večja zdravstvena ogroženost, obsežna odsotnost z dela njihovih staršev)	zdravila, ustrezna prehrana	Stroški naj bi bili za približno 80 % višji kot pri ostali populaciji. Gre za velike razlike med posamezniki.
	socialno varstvo (najslabše materialno preskrbljena skupina invalidov: visoki stroški za starše tako odraslih oseb kot otrok z motnjami v duševnem razvoju)	stroški dnevnega, celodnevnega varstva	
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	socialno varstvo	fizična in druga pomoč na domu (zvišanje nujnih mesečnih življenjskih stroškov)	/
	zdravstveno varstvo	nakup pralnih in negovalnih sredstev, nakup predčasno izrabljene posteljnine (inkontinentne osebe), z naročilnico ZZZS večina žensk s težko inkontinenco ne dobi dovolj pripomočkov, zato jih kupujejo same	
	mobilitnost in prevozi	stroški taksi službe (nemobilne članice in člani)	
Zveza za šport invalidov Slovenije	šport in rekreacija	/	/
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	socialno varstvo	stroški zaradi neenake dostopnosti do informacij, komunikacij, tehničnih pripomočkov in sodobne tehnologije	/
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	vzgoja in izobraževanje	stroški za nakup prilagojenih učbenikov v tehnikah za slepe in slabovidne (brajica, črni tisk, digitalna tehnika) in prilagojene opreme (brajeva vrstica ali lupe, prilagojena programska oprema-sintetični govor, program za povečavo)	spremljevalec: 100 € izobraževanje: 50 € zaposlovanje: 8350 € telefonija: 700 € (letno)
	zaposlovanje	stroški za posodobitev prilagojenega delovnega mesta na 5 let	
	Področje	Vrste stroškov	

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	družinsko življenje in osebna integriteta	stroški za nakup prilagojene gospodinjske opreme in drugih tehničnih pripomočkov za vsakdanje življenje	
	mobilitnost in prevozi	stroški zaradi premagovanja komunikacijskih in gibalnih ovir	
Društvo študentov invalidov Slovenije	vzgoja in izobraževanje	-stroški nakupa dodatne komunikacijske in druge tehnične opreme, ki jo država ne zagotavlja (na primer: brajeva vrstica, indukcijska zanka) - stroški prilagajanja študijske literature (fotokopiranje zapiskov, povečevanje študijske literature, snemanje) -stroški asistenc na fakulteti in doma (osebna nega, spremljanje, branje in skeniranje literature) -stroški tolmača za znakovni jezik v obsegu, ki je nad trenutno predpisano kvoto	/
	mobilitnost in prevozi	stroški prevoza do fakultet, knjižnic, zdravstvenih domov za invalide, ki ne morejo uporabljati lastnega ali javnega prevoza	
	kultura	stroški spremljevalca oziroma asistenta pri obisku kulturnih prireditev	
	zaposlovanje	stroški prilagoditve delovnega mesta, če potreba po prilagoditvi nastane po sklenitvi pogodbe o zaposlitvi	
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	socialno varstvo	stroški spremljevalca (slepi vojni invalidi)	250 €
	zdravstveno varstvo	stroški zdravil	
	družinsko življenje in osebna integriteta	stroški za nakup oblačil (vojnim invalidom s protezami roke ali noge se garderoba hitreje obrabi)	

Največje število organizacij (6) navaja, da imajo višje življenjske stroške od ostalih državljanov Slovenije na področju socialnega in na področju zdravstvenega varstva. Na področju socialnega

varstva ti stroški vključujejo: stalno 24 urno pomoč in spremstvo (člani in članice Društva Vita); pomoč na domu, katere strošek naj bi mesečno znašal 100 € (člani in članice Zveze invalidskih društev ILCO Slovenije in člani in članice Društva Vizija); dnevno in celodnevno varstvo, katerih cena skupaj s stroški za zdravila in prehrano presega povprečne mesečne stroške ostale populacije za 80 % (člani in članice Društva sožitje); stroške povezane z dostopnostjo do informacij in tehničnih pripomočkov (člani in članice Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije) in stroške spremljevalca (slepi vojni invalidi).

Na področju zdravstvenega varstva so višji življenjski stroški povezani z nakupom zdravil, medicinskih in tehničnih pripomočkov, prilagojene prehrane, pralnih in negovalnih sredstev ter za obiskovanje fizioterapije. Višje življenjske stroške imajo na tem področju člani in članice Društva vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko, Zveze invalidskih društev ILCO Slovenije, Zveze Sožitje, Združenja multiple skleroze Slovenije, Društva vizije in Zveze društev vojnih invalidov Slovenije. Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije te stroške ocenjuje na 150 € mesečno, Združenje multiple skleroze Slovenije pa na 140 € mesečno.

Zaradi prevoza in mobilnosti imajo višje stroške člani in članice štirih invalidskih organizacij (Društva Vita, Društva Vizija, Zveze društev slepih in slabovidnih in Društva študentov invalidov Slovenije).

Na področju zaposlovanja imajo višje stroške člani in članice Društva Vita, predvsem zaradi pripomočkov in prilagoditev, ki jih ne pokriva Zavod za zaposlovanje; člani in članice Zveze društev slepih in slabovidnih zaradi stroškov posodobitve prilagojenega delovnega mesta (na pet let), kar po njihovi oceni znaša 8350 €; člani in članice Društva študentov invalidov pa zaradi stroškov prilagoditve delovnega mesta, če potreba po prilagoditvi nastane po sklenitvi pogodbe o zaposlitvi.

Po dve organizaciji sta navedli, da imajo njihovi člani in članice višje stroške zaradi:

- rehabilitacije, ki obsega stalno rehabilitacijo in prilagojen šport (Društvo Vita) oziroma koriščenje zdraviliških uslug (ILCO), kar mesečno znaša 50 €;
- vzgoje in izobraževanja, ki vključuje nakup prilagojenih učbenikov in prilagojene opreme (Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije) oziroma nakup dodatne komunikacijske in tehnične opreme (v kolikor jo ne zagotavlja država), nakup prilagojene študijske literature ter

plačilo asistenc in tolmača za znakovni jezik v obsegu nad trenutno predpisano kvoto (Društvo študentov invalidov Slovenije);

- športa in rekreacije, ki obsega predvsem nakup ustreznih športnih pripomočkov (Združenje multiple skleroze Slovenije in Zveza za šport invalidov Slovenije) ter
- družinskega življenja in osebne integritete, ki vključuje nakup prilagojene gospodinjske opreme in drugih tehničnih pripomočkov za vsakdanje življenje (Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije) in nakup oblačil (Zveza društev vojnih invalidov Slovenije).

Društvo invalidov Slovenije je kot edina organizacija navedla, da imajo višje stroške kot ostali državljani Slovenije tudi na področju kulture, predvsem zaradi stroškov spremljevalca oziroma asistenta pri obisku kulturnih prireditev.

Večina organizacij meni, da imajo njihovi člani višje stroške od ostalih državljanov Slovenije na več področjih hkrati. Zveza paraplegikov Slovenije pa je mnenja, da imajo njihovi člani in članice povišane življenjske stroške na vseh področjih življenja.

Na koncu so predstavljeni še dodatni komentarji, predlogi, kritike in opombe, ki so jih posredovale invalidske organizacije.

Preglednica 4.14: Dodatni komentarji, predlogi, kritike, opombe¹⁰

Ime organizacije	Drugo-komentarji, dodatna opažanja
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945	Položaj članov bi se lahko ustrezno izboljšal, če bi imeli zakonsko priznan status vojnih invalidov.
Združenje multiple skleroze Slovenije	Kljub dobremu gospodarskemu stanju v državi ter prizadevanjem in obljubam, da je država pravna in socialna, se vse pravice zmanjšujejo (npr. družinski pomočnik). Vse večje breme se prenaša na ožje družinske člane, kateri le težka zmorejo to breme.
Zveza Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije	Od predvidenega Zakona o izenačevanju možnosti za invalide se pričakuje, da se zmanjšajo razlike med posameznimi kategorijami invalidov (tako v smislu storitev kot prejemkov) in med posameznimi invalidi glede na njihove dejanske specifične potrebe. Cilj zakona mora biti tudi izenačevanje možnosti z ostalimi državljani RS.

¹⁰ Navedene so le tiste organizacije, ki so navedle dodatne komentarje, predloge, kritike ali opombe.

Ime organizacije	Drugo-komentarji, dodatna opažanja
Društvo Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije	<p>Zakonodaja in ukrepi za zagotavljanje enakosti neodvisnega življenja invalidov morajo služiti preprečevanju diskriminacije posameznic in posameznikov na vseh področjih življenja.</p> <p>Država oziroma lokalna skupnost bi morali zagotoviti enake možnosti in finančne pogoje vsem invalidskim organizacijam, ki izvajajo programe in dejavnosti za različne ciljne skupine državljanov in državljanek Slovenije.</p>
Zveza za šport invalidov Slovenije	<p>Država premalo vpliva na pridobivanje ustreznih znanj za športne in druge pedagoge, tako pri šolanju pedagogov specialistov kot pri posredovanju in seznanjanju drugih pedagogov z osnovami športa invalidov. V Sloveniji na tem področju ni ustreznega učbenika.</p> <p>Ena od temeljnih osnov za kasnejše neodvisno življenje invalidov je pridobitev določenih znanj s področja športa že na stopnji osnovnošolskega izobraževanja kot tudi v vseh nadaljnjih stopnjah izobraževanja. Delo z invalidi (posamezniki) je na področju športa zanemarjeno, saj imajo prednost večje skupine športno bolj sposobnih neinvalidov.</p>
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	<p>Kljub Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika, je dostopnost do informacij in komunikacij gluhih in naglušnim osebam na vseh področjih življenja še vedno zelo slabo urejena. Mediji (TV) niso opremljeni s podnapisi in tolmači, dostopnost do zdravstvenih, socialnih, kulturnih, športnih, upravnih in drugih storitev je zaradi komunikacijskih ovir gluhih in naglušnim osebam otežena. Tolmač je na voljo (če ga gluhi ali naglušni osebi sploh odobrijo) le za čas komuniciranja z uradniki, medtem ko je pri naročanju in iskanju informacij gluha oseba prepuščena sama sebi. Zakon omogoča gluhi osebi, poleg storitev javne službe, le 30 ur (vavčerjev) za vse druge storitve na letni ravni. V primerjavi s pravicami drugih invalidov (osebna asistenca, pomočniki, ...) je to odločno premalo.</p> <p>Zveza društev gluhih in naglušnih med največje prioritete v smeri zagotovitve enakih možnosti svojih članov in članic uvršča priznavanje uporabe znakovnega jezika, pravico do tehničnih pripomočkov in dostopnost do informacij in komunikacij.</p>
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	<p>Vojni invalidi se soočajo z večkratnim prikrajšanjem: kot prvo zaradi invalidnosti ne morejo opravljati vsakega dela in imajo posledično nižji dohodek, kot drugo se zaradi invalidnosti prej upokojijo, kot tretje pa imajo posledično nižje pokojnine. Vojni invalidi so postali invalidi v službi in obrambi domovine, zato bi morala domovina poskrbeti, da ne bi bilo prikrajšani pri dohodku.</p>

Organizacije so ocenjevale¹¹ v kolikšni meri denarni prejemki oziroma nadomestila, ki so na voljo njihovim članicam in članom na posameznih področjih, zadovoljujejo njihove potrebe.

Slika 1: Zadovoljstvo z denarnimi prejemki in nadomestili

Ugotavljamo, da so v splošnem organizacije še manj zadovoljne z denarnimi prejemki in nadomestili kot pa s programi in storitvami po posameznih področjih, saj so pogosto mnenja, da denarni prejemki in nadomestila članic in članov, ne zadovoljujejo njihovih potreb. Na zgornji sliki so prikazana izračunana povprečja po posameznih področjih, kjer je razvidno, da je povprečna vrednost za večino področij nižja od 3. Vrednost 3 na ocenjevalni lestvici pa vsebinsko pomeni, da denarni prejemki niti ne zadovoljujejo niti zadovoljujejo potreb. Povprečne vrednosti, ki so viške od 3 nakazujejo na zadovoljenost potreb, nižje pa na nezadovoljenost. Tudi

¹¹ Zadovoljenost potreb je bila ocenjena na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da razpoložljivi denarni prejemki na posameznem področju sploh ne zadovoljujejo potreb članic in članov, 2 pomeni, da le-ti ne zadovoljujejo potreb, 3 pomeni, da le-ti niti ne zadovoljujejo niti zadovoljujejo potreb, 4 pomeni, da le-ti zadovoljujejo potrebe in 5 pomeni, da razpoložljivi denarni prejemki popolnoma zadovoljujejo potrebe članic in članov.

na to vprašanje je odgovarjalo malo organizacij, še manj kot pri ocenjevanju zadovoljenosti potreb v primeru storitev in programov, in sicer od 5 do 8 organizacij. Zopet je bilo iz istega razloga najmanjkrat ocenjeno področje verskega življenja in duhovnosti. Je pa obenem to tudi področje, ki ima najvišjo povprečno vrednost zadovoljenosti potreb v okviru denarnih nadomestil in prejemkov. Pozitivna povprečna zadovoljenost potreb je izražena tudi na področju kulture. Podobno kot pri ocenjevanju zadovoljenosti potreb v okviru storitev in programov, so tudi v tem primeru najslabše in celo z nižjimi odstotki ocenjena področja zaposlovanja, mobilnosti in prevozov, zdravstvenega zavarovanja in zdravstvenega varstva ter rehabilitacije. To področje so najslabše ocenili invalidi z nezgodno poškodbo glave, gluhi in naglušni ter slepi in slabovidni. Po drugi strani pa so na primer vojni invalidi mnenja, da denarni prejemki oziroma nadomestila s področja rehabilitacije popolnoma zadovoljujejo potrebe njihovih članov in članic, na področju zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja pa da zadovoljujejo.

Podobno kot pri ocenjevanju zadovoljenosti potreb v okviru storitev in programov, se tudi pri ocenjevanju zadovoljenosti denarnih prejemkov in nadomestil izkaže, da sta *Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije* ter *Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije* najmanj zadovoljni z zadovoljenostjo potreb njihovih članov, *Zveza društev vojnih invalidov* pa izmed vseh organizacij najbolj.

Na podlagi raziskovalnih podatkov lahko sklenemo, da so v Sloveniji najboljše zadovoljene potrebe po denarnih prejemkih in nadomestilih vojnih invalidov, najslabše pa potrebe gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih.

5. Sklep

Sklenimo poročilo s povzetkom odgovorov, ki nam jih je poslal predstavnik Zveze društev gluhih in naglušnih: Človek kot socialno bitje potrebuje sočloveka, družbo in njegove socialne potrebe so tako pomembne kot biološke. Danes se prizadevanje za posameznikov razvoj ne konča s koncem šolanja, ampak vstopa v procese vse-življenjskega učenja in izobraževanja.

Z izvajanjem posebnih socialnih programov ter ozaveščanjem okolja, se lahko prizadetost in oviranost posameznika omili in zmanjša. Programi posamezniku lahko zagotavljajo varovanje pravic, socialni razvoj, dopolnjujejo možnost za kvaliteto življenja, vplivajo na razvoj medčloveških odnosov, da zagotovijo kvaliteto življenja posameznikov, njihovih družin, njihovega dostojanstva in neodvisnega življenja (iz ankete Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije)

Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije poudarja, kako pomemben je za njihove člane sociološki model gluhot, v katerem so gluhi jezikovna in kulturna manjšina, ki uresničuje svoje človekove pravice: pravico do lastnega jezika, kulture, informiranja in športa. Zaradi jezika in kulture gluhih je potrebno zagotoviti socialno sredino oseb z okvaro sluha, saj se zaradi komunikacijskih ovir ne morejo enakopravno vključevati v družbeno okolje. Zaradi socialne izolacije in nedostopnosti do informacij so v neenakem položaju pri dostopnosti do policije, zdravstvenih in drugih nujnih storitev.

Po drugi strani pa ostala društva sicer podpirajo oblikovanje in utrjevanje lastne socialne sredine, a poudarjajo večjo integracijo v družbo.

Večinoma društva oz. zveze društev izvajajo specifične programe za svoje člane na vseh omenjenih področjih, razen versko področje se je izkazalo kot tisto, na katerem, z izjemo enega društva, društva puščajo svojim članicam in članom popolnoma proste roke, saj menijo, da je to povsem zasebna zadeva.

Vsa društva poudarjajo pomen neodvisnega življenja svojih članic in članov, za katerega pa so potrebne določeni podporni mehanizmi, tako v obliki socialnih transferjev, kakor tudi storitev in programov. Kot zelo zaželen, se je izkazal institut osebne asistencije.

Izenačevanje možnosti invalidov razumejo v smislu ne-razlikovanja med posameznimi skupinami invalidov (npr. gluhi in naglušni vs. vojni ipd.) po drugi strani pa individualnejši pristop, npr. s poudarjanjem medgeneracijskih razlik in razlike med posameznimi individuumi.

Skozi celotne ankete pa opažamo tudi veliko potrebo po premagovanju arhitektonskih in komunikacijskih ovir.

Iz ocene o zadovoljenosti potreb po organiziranih storitvah in programov lahko sklepamo, da so v Sloveniji v splošnem najboljše organizirane storitve in programi za vojne invalide, medtem ko z obstoječimi programi in storitvami v Sloveniji predvsem niso pokrite potrebe, ki jih imajo gluhi in naglušni ter slepi in slabovidni.

V splošnem pa so predstavniki invalidskih društev izpostavili naslednja področja, ki jih mora država Slovenija zagotoviti invalidom:

- pričakujejo individualnejši pristop k zadovoljevanju potreb posameznih skupin in posameznikov;
- izpostavljajo potrebo po osebni asistenci in drugih oblikah pomoči za čimbolj neodvisno življenje;
- gibalno ovirani skozi celotno anketo poudarjajo premagovanje arhitektonskih ovir in organiziranje prevozov;
- gluhi poudarjajo gluhotu kot kulturno različnost;
- senzorno ovirani izpostavljajo premagovanje komunikacijskih ovir;
- izpostavljajo potrebo po celostni rehabilitaciji, ki vključuje medicinsko in psihosocialno ter obnovitveno rehabilitacijo;
- izpostavijo potrebo po osveščanju in izobraževanju delodajalcev na temo ravnanja z invalidnostjo na delovnem mestu;

- Društvo Vizija (društvo gibalno oviranih Slovenije) pa opominja na velik problem nasilja nad invalidnimi ženskami in tako poudarja potrebo po programih za osveščanje in psihosocialno rehabilitacijo v primeru nasilja, zlasti v primeru nasilja nad invalidnimi ženskami.

Invalidske organizacije se v splošnem zavzemajo za zvišanje obstoječih denarnih prispevkov oziroma denarnih nadomestil, na nekaterih področjih pa predlagajo tudi vpeljavo novih, in sicer:

- Na področju socialnega varstva se predlaga možnost individualnega financiranja socialne oskrbe na domu (poleg dodatka za pomoč in postrežbo) ter zvišanje obstoječih denarnih prejemkov, kot so dodatek za tujo nego in pomoč, dodatek za pomoč in postrežbo ter otroški dodatek za invalidne matere.
- Na področju zdravstvenega varstva se invalidske organizacije zavzemajo za povišanje sofinanciranja tehnične opreme in tehničnih pripomočkov, ki jih potrebujejo njihovi člani in članice.
- V okviru vzgoje in izobraževanja predlagajo ustrezno ureditev štipendiranja in tehnične prilagoditve, s katerimi bi bile invalidom zagotovljene enake možnosti pri vzgoji in izobraževanju.
- Na področju zaposlovanja se na individualni ravni zavzemajo za stimuliranje zaposlenih invalidov, kot drugo pa predlagajo uvedbo subvencij delodajalcem za vzpodbujanje pripravništva invalidov in za ohranjanje delovnih mest invalidov.
- Področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja je z vidika denarnih prejemkov in nadomestil po mnenju invalidskih organizacij ustrezno urejeno, zvišati pa bi bilo potrebno zneske varstvenega dodatka in invalidnin.
- V okviru rehabilitacije so potrebni denarni prejemki za posebne prilagoditve, ki bi jih bilo potrebno urediti glede na vrsto in stopnjo invalidnosti, prejemki oziroma nadomestila za zdraviliške usluge ter denarno nadomestilo za čas rehabilitacije, ki naj bi znašalo 90 % povprečja zadnjih treh mesečnih plač.
- Na področju družinskega življenja in integritete bi bili potrebni denarni prejemki, s katerimi bi bilo mogoče kriti stroške za prehrano, obleko in za preseganje komunikacijski ovir.
- Največ predlogov za denarne prejemke, nadomestila in oprostitve plačil je bilo podanih za področje mobilnosti in prevoza. Invalidske organizacije predlagajo oprostitve plačila javnega mestnega prevoza oziroma nadomestilo za izpad lastnega vozila ali javnega prevoza,

prejemke za kritje stroškov prevoza, za kritje stroškov tehnične prilagoditve osebnega vozila in davčne olajšave pri nakupu vozil ali prilagoditve vozil.

- Na področju kulture in športa se zavzemajo za oprostitve plačil vstopnic za kulturne oziroma športne prireditve oziroma subvencionirane cene vstopnic. Na področju športa predlagajo še denarni prejemek oziroma nadomestilo za nakup tehnične opreme.
- Tako na področju verskega življenja kot na področju športa in rekreacije pa se invalidske organizacije zavzemajo za sofinanciranje programov verskih aktivnosti invalidskih organizacij oziroma za sofinanciranje športnega in rekreacijskega programa invalidskih organizacij.

Invalidske organizacije ugotavljajo, da imajo njihovi člani in članice višje stroške od ostalih (povprečnih) prebivalcev v Sloveniji predvsem na področjih socialnega in zdravstvenega varstva.

Kot sledi iz odgovorov anketirancev, so očitno so v Sloveniji najbolj zadovoljene potrebe po denarnih prejemkih in nadomestilih vojnih invalidov, najslabše pa potrebe gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih.

Viri

- Anketa Društva študentov invalidov Slovenije.
- Anketa Društva VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave.
- Anketa Društva Vizija - PZS - društvo gibalno oviranih Slovenije.
- Anketa Društva vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-1945.
- Anketa Združenja multiple skleroze Slovenije.
- Anketa Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije.
- Anketa Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije.
- Anketa Zveze društev vojnih invalidov Slovenije.
- Anketa Zveze invalidskih društev ILCO Slovenije.
- Anketa Zveze paraplegikov Slovenije.
- Anketa Zveze Sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije.
- Anketa Zveze za šport invalidov Slovenije.
- Dopis Društva za kakovost življenja Sklad Silva z dne 25.5.2007
- Pripombe nas NAPI Društva za teorijo in kulturo hendikepa YHD.
- Vodnik po pravicah invalidov (2003): Vlada RS, Urad za droge.

Priloga: Vprašalnik za invalidske organizacije

I. Informacije o organizaciji

1. Naziv organizacije:

2. Uradni naslov sedeža organizacije:

3. Kontaktna oseba v organizaciji, na katero se lahko obrnemo v primeru potrebe po dodatnih informacijah (ime in priimek, elektronska pošta in telefonska številka):

4. Organiziranost organizacije (ustrezno obkrožite):

a. zveza društev

b. društvo

c. drugo (navedite) _____

5. Prosimo, navedite temeljne dejavnosti organizacije:

6. Ali ima vaša organizacija status društva, ki deluje v javnem interesu? (ustrezno obkrožite)

a. da

b. ne

6.1. Če ima vaša organizacija status društva, ki deluje v javnem interesu, prosimo navedite področje delovanja:

II. Informacije o članstvu

1. Število rednih članic in članov:

2. Prosimo, da ocenite starostno in spolno strukturo vaših članic in članov:

a. Starostna struktura rednih članic in članov

starost	Število	Delež
0 - 18 let		
19 - 64 let		
65 let in več		

b. Spolna struktura rednih članic in članov

spol	Število	Delež
ženski		
moški		

3. Prosimo, podrobneje opišite kdo so vaše članice in člani še po naslednjih kriterijih:

a. stopnja in vrsta invalidnosti

b. izobrazbena struktura

c. delovna aktivnost

d. druge značilnosti

4. Prosimo, ocenite, koliko znašajo **povprečni mesečni prihodki članic in članov** (v povprečju na članico oz. člana) in pojasnite kolikšen delež teh prihodkov sestavljajo 'pasivni prihodki' (nadomestilo za brezposelnost, invalidnina itd.) in kolikšen delež aktivni dohodki (plača, katastrski dohodek, dohodek iz premoženja, itd).

III. Neodvisno življenje: potrebe, pogoji in pravice

1. Prosimo vas, da navedete kakšne vrste **storitev** in/ali **programov** bi, po vašem mnenju, potrebovale vaše članice in člani za neodvisno življenje, a jih država oziroma lokalna skupnost trenutno ne zagotavljata.

Prosimo vas, da potrebne storitve in/ali programe razvrstite po spodaj navedenih področjih:

a. Socialno varstvo

b. Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje

c. Vzgoja in izobraževanje

d. Zaposlovanje

e. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

f. Rehabilitacija

g. Družinsko življenje in osebna integriteta

h. Mobilnost in prevozi

i. Kultura

j. Šport in rekreacija

k. Versko in duhovno življenje

l. Drugo

1.1. Prosimo vas, da **ocenite** v kolikšni meri **storitve oz. programi**, ki so na voljo vašim članicam in članom na posameznih področjih, **zadovoljujejo njihove potrebe**.

Zadovoljenost potreb ocenite na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da razpoložljive storitve na posameznem področju sploh ne zadovoljujejo potreb vaših članic in članov, 2 pomeni, da le-te ne zadovoljujejo potreb, 3 pomeni, da le-te niti ne zadovoljujejo niti zadovoljujejo potreb, 4 pomeni, da le-te zadovoljujejo potrebe in 5 pomeni, da razpoložljive storitve popolnoma zadovoljujejo potrebe vaših članic in članov.

	1	2	3	4	5
Socialno varstvo					
Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje					
Vzgoja in izobraževanje					
Zaposlovanje					
Pokojninsko in invalidsko zavarovanje					
Rehabilitacija					
Družinsko življenje in osebna integriteta					
Mobilnost in prevozi					
Kultura					
Šport in rekreacija					
Versko in duhovno življenje					

2. Prosimo vas, da navedete kakšne vrste **denarnih prejemkov ali nadomestil** bi po vašem mnenju potrebovali vaši člani in članice za neodvisno življenje, a jih država oziroma lokalna skupnost trenutno ne zagotavljata.

Prosimo vas, da potrebne denarne prejemke ali nadomestila razvrstite po spodaj navedenih področjih in ocenite njihovo (povprečno mesečno) višino.

a. Socialno varstvo

b. Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje

c. Vzgoja in izobraževanje

d. Zaposlovanje

e. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

f. Rehabilitacija

g. Družinsko življenje in osebna integriteta

h. Mobilnost in prevozi

i. Kultura

j. Šport in rekreacija

k. Versko in duhovno življenje

l. Drugo

2.1. Prosimo vas, da **ocenite** v kolikšni meri **denarni prejemki oziroma nadomestila**, ki so na voljo vašim članicam in članom na posameznih področjih, **zadovoljujejo** njihove **potrebe**.

Zadovoljenost potreb ocenite na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da razpoložljivi denarni prejemki na posameznem področju sploh ne zadovoljujejo potreb vaših članic in članov, 2 pomeni, da le-ti ne zadovoljujejo potreb, 3 pomeni, da le-ti niti ne zadovoljujejo niti zadovoljujejo potreb, 4 pomeni, da le-ti zadovoljujejo potrebe in 5 pomeni, da razpoložljivi denarni prejemki popolnoma zadovoljujejo potrebe vaših članic in članov.

	1	2	3	4	5
Socialno varstvo					
Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje					
Vzgoja in izobraževanje					
Zaposlovanje					
Pokojninsko in invalidsko zavarovanje					
Rehabilitacija					
Družinsko življenje in osebna integriteta					
Mobilnost in prevozi					
Kultura					
Šport in rekreacija					
Versko in duhovno življenje					

